

LIBER III.
DE
OBLIGATIONE ET IVRIBVS
SVBDITORVM.
CAPVT I.
DE
STATV SVBDITORVM VARIO.
§. I.

Um respublica quælibet potissimum nexu subditorum cum imperante, & illorum inter se constet, euidens est, ad ius publicum vniuersale quoque spectare obligationes & iura subditorum (a) qua talium.

(aa)

§. II.

(a) Supra dictum, duplicem esse nexum (1.) imperantis cum subditis (2.) subditorum inter se, quatenus civili vinculo inter se coniuncti sunt. Non ergo sufficit, iura imperantium tantum considerasse, sed præterea etiam vltterius ex correlatis inspicienda sunt iura & obligationes subditorum, sicuti in societate qualibet hoc iuris est v. c. coniugali, vbi & mariti, & vxoris iura consideranda sunt. Præsertim autem hæc doctrina vel ideo est necessaria, quod non pauci sint, qui vel nullum ius subditis adscribunt, vt Machiauellista, vel nimium iuris eis tribuunt, vt Monarchomachi cum tamen ab vtraque doctrina maxime cauendum sit.

(aa) Habent enim subditi alia iura, quatenus considerantur simpliciter vt homines, de quibus hic non agitur. Aliud est officium hominis, aliud ciuis, vt PVFEMDORFF. de offic. hom. & ciu. accurate diffinxit.

(b) Pro

§. II. Sicuti autem *status personarum* vt plurimum *diuersitatem iurium* arguit, ita quin idem in *iure subditorum* (b) dicendum sit, dubium esse non potest.

§. III. Diuersitas status, prout *inæqualitatem* inducit, non est a natura, (c) sed in *statu naturali* omnes homines sunt æquales.

§. IV. Atque adeo omnes *æquali* inter se fru-

(b) Pro statu personarum iura variare certum est. Iam quidem omnes subditi intuitu principis in vno eodemque statu generali sunt, quod sint *subditi*; inter se tamen diuerso adhuc *statu speciali* gaudent, & sic diuerso vtuntur iure, tum respectu sui ipsius, tum respectu imperantis, quamuis etiam subditi respectu imperantis alium præterea ex eius voluntate induere possint statum, ex quo adhuc specialius imperanti suo obligantur.

(c) Sensus huius thesæos hic est, quod ante omne factum humanum, prout a natura homines generati sunt, homines sint æquales, nec alteri in alterum competat imperium, quo & tendit ICI monitum in *L. 32. de R. L.* aiens: *quod ius naturale attinet, omnes homines sunt æquales.* Nam quod de *imperio maritali* asserunt, id itidem non *necessarium*, sed *arbitrarium* est, nec generatio liberorum per se inducit aliquod imperium in patre, nisi quod *educatio*, quæ parentibus incumbit, absque *imperio* quodam in liberos esse nequeat, & inde per consequentiam *patria potestas* fluat. Interim tamen non talis inæqualitas in statu naturali obtinet, qualis est in *statu ciuili*, vnde, vt dubiis eo magis occurramus, admitamus in hoc casu hanc inæqualitatem in statu naturali in *sensu comparatiuo*: sed extra hunc casum omnes æquales inter se erant, & liberi quoque *ex post facto*, vbi propriam instituebant familiam.

(d) Iu-

fruentur iure, (d) & nihil huic æqualitati contrarium a quocunque fieri potest.

§. V. Introductis autem ciuitatibus, nata est simul *status diuersitas*, & maxima *inæqualitas*, (e) & quidem primo *generalis*, qualis est inter *imperantem & subditos*.

§. VI. Consistit hæc inæqualitas in primis in eo, quod imperans adhuc *liber* sit, nemini obnoxius, atque adeo in statu naturali constitutus; subditi autem *libertatem naturam*-

(d) Iura naturam status sequuntur, atque adeo supra iam inde suppositum est, inter ipsos imperantes esse *æqualitatem*, nec aliterum alteri cedere teneri, nisi pactum intercesserit, vel regulæ prudentiæ & decori aliud postulent: sunt enim imperantes inter se adhuc in statu naturali, & sic æquales.

(e) Inæqualitas hæc satis euidentis est, qualis alias differentia est inter *parere & imperare*. Alii quidem iam ante ciuitates eiusmodi inæqualitatem fuisse, veluti in familia aiunt, sed illi supponunt, quod ex pluribus familiis ortæ sint ciuitates, id quod vniuersaliter asseri nequit. Est autem hæc tanta inæqualitas, vt vix maior reperiri possit; atque hinc facta quoque *inæqualitas iurium* inter imperantes & subditos. Sed hæc inæqualitas tantum attenditur, quatenus prædictæ personæ in statu illo considerantur; extra illum si considerantur, vt *homines*, subditi & imperantes *æqualibus* vtuntur *iuribus*, quia per susceptionem imperii, & subiectionem homines non amittunt naturam humanam, vt tamen, prout supra monitum est, iura subditorum intuitu imperantis, non tam efficacia sint.

(f) Hæc

turalem depofuerint, & fuam voluntatem arbitrio imperantis fubiecerint. (f)

§. VII. Hoc pofito *inequalitatis fumme* ftatu, fimul conftat, *iura* fubditorum pauca, vel faltem *imperfecta* refpectu imperantis fuper efle, & parendi gloriam magis in eis produxiffe *vinculum obligationis*, feu *neceffitatem* quam *libertatem* (g) agendi, ficuti in imperante manfit libertas agendi.

§. VIII.

(f) Hæc eft quafi principalis ratio differentiæ, vnde tot noua iura enata efle fupra dictum eft, quæ partim funt *ex iure libertatis*, quo adhuc fruitur imperans intuitu aliarum gentium, cum ille adhuc in ftatu naturali fubfiftat; partim *ex iure imperii*, quod præterea ei acquifitum eft in fubditos. Contra fubditi, amiffa naturali libertate, amiferunt quoque omnia iura, quæ antea obtinuerunt, & imperio ciuili agnito, *grauiffimam* fubire *obligationem & fubiectionem*, quarum antea expertes erant. Vnde euidentius eft, ftatum fubditorum magis producere *obligationem* quam *iura*; cum contra ftatus naturalis feu libertatis ab hac obligatione fpeciali liber fit, & magis *iura* producat.

(g) Differunt *ius & obligatio* vt *libertas & neceffitas* agendi; loquor autem de libertate & neceffitate *externa* agendi, quatenus de iure nature aliquid libere quilibet agere, vel non agere potefit, & inter homines absque fua voluntate ad aliquid faciendum cogi nequit. Imperans itaque quia *liber* manet, *libertatem agendi* retinuit, & ita infinitis gaudet iuribus refpectu fubditorum: fed *fubditi* cum imperio & voluntati imperantis fubfint, magis fubfunt *neceffitati agendi*, & fi vel maxime adhuc ius quoddam habeant, illud tamen valde *imbecille* eft propter neceffitatem agendi, qua premuntur propter ftatum fuum.

(h) Iura

§. VIII. Interim non vna eademque omnium subditorum est ratio, sed prout *adstrictior* est *libertas* agendi imperantis, ita subditorum eminentiora sunt iura, & status liberior.

§. IX. Licet enim propterea subditi non desinant tales esse, tamen *necessitas* (i) ipsa agendi habet suos *gradus*, atque adeo in aliis *laxior* & *remissior*, in aliis *adstrictior* esse potest.

§. X. Prout ergo ciuitas vel *ab initio* constituta, vel *ex post facto* paulatim mutata, ita status subditorum variat, (k) inter quos quidam

(h) Iura correlatorum potissimum diiudicantur ex vtriusque natura. Neque enim naturam alterius recta ex correlatis possum considerare, nisi vtriusque comparationes instituerim. Consequenter quo magis *libertas principis* adstringitur, eo magis laxatur *necessitas* agendi in subditis, & vice versa; quo magis imperans libertate agendi gaudet, eo *adstrictior* est *necessitas* agendi in subditis. Neque adeo, *subditi cum seruis* sunt comparandi *simpliciter*, licet non negauerim, quorundam subditorum conditionem a seruorum subiectione vix differre.

(i) *Necessitas* per se non est vnus eiusdemque naturæ. Sic serui absoluta necessitate agendi ducuntur. Non eandem vbique sortem habent liberi, qui liberalius educandi, licet nihilominus sint sub patris imperio, neque eadem potestas hodie in vxores competit maritis, vt quidem olim. Simili ratione omnes subditi in eo conueniunt, quod imperanti subiecti sint, sed *modus subiectionis* variare potest, & hinc ordinarie conditio eorum ex prima Reip. constitutione petenda.

(k) Per *inductionem* omnium rerum publicarum res potest

pre-

dam absolute parent, & dicuntur κατ' ἔξοχῆν subditi; quidam maiori immunitate gaudent, & dicuntur vel *ciues*, vel *status reipublicæ*.

§. XI. Ciuium autem & statuum reipublicæ præeminentia potissimum in eo conspicua est, quod in quibusdam (1) concurrunt ad reipublicæ administrationem, salua tamen submissione in ceteris actionibus, quibus interesse nequeunt.

§. XII. Hæc *submitio voluntatis*, quæ subditum

probari; si bello deuicti sunt populi, absoluti subditi inde oriuntur, qui necessitate agendi in omnibus utuntur. Ceterum qui antea liber populus erat, & post sibi elegit imperantem; ibi certum & probabile est, eligentes vel saltem proceres ciuitatum sibi maiorem referuasse libertatem, qui *ciues*, vel *status prouinciales* vocantur, quod vel ex rerumpublicarum Germanicarum ratione & statu apparet. Alias quidem *ciues* dicuntur quoque illi, qui in Democratia concurrunt ad summam rerum, sed itidem hoc intuitu, quod maiorem retinuerunt potestatem. vid. FVENDORFF. lib. 7. c. 2. §. ult. Submitio voluntatis utrobique adest, sed diuerso modo. Agre hanc diuersitatem admittit HOBBS, sed experientia & ratio rerumpublicarum ipsi contrariatur.

(1) In hoc adhuc differentia conspicua est a statu vero Democratico, vel Polyarchico. Hic enim omnia iure Imperii per concilium vel procerum, vel phurium expediuntur: sed status prouinciales, vel ciues in quibusdam tantum adhibentur in concilium, ita ut absque horum praconsultationibus absolute imperans nihil determinare possit, in ceteris tamen adhuc subiecti manent, & patens imperio imperantis.

(m) Sub-

ditum constituit, afficit magis *personam* (m), quam *bona*, quo intuitu proprie non est subditus, qui sub alio principe bona sita habet.

§. XIII. Præterea illa ipsa submissio voluntatis in constitutis iam rebus publicis non de nouo declarari præcise debet, sed *ipso facto* censetur fieri, quo quis in districtu & territorio imperantis commoratur, quia versari in republica alterius, & noluisse se imperanti submittere, hostilitas foret.

§. XIV. Atque adeo inde est, quod iudice GROTIUS, peregrini, quamdiu in territorio aliquo commorantur, pro *subditis temporaneis* (o) habeantur.

§. XV.

(m) *Submittere voluntatem imperanti*, est declarare, quod actiones suas in posterum ad eius nutum in causis ad rempublicam pertinentibus instituere velit, & sic subiectio supponit *personæ præsentiam ordinariam* sub alicuius imperio, quo sensu quis ibi proprie subditus est, ubi habitat, & domicilium suum habet; non autem ubi tantum bona habet, quia suam voluntatem ibi non in omnibus submitit voluntati imperantis, licet ad leges *rebus dictas* in illa republica obstrictus sit.

(n) Alia ratio est *ciuitatis constituendæ*, quo casu voluntas nonnunquam expresse declarari potest, sed ciuitate iam constituta, natura ordinis non aliter patitur, quam vt qui vult commorari in eo districtu, debeat se accommodare ad conditionem communem omnium, qui commorantur. Nam & paterfamilias, qui suæ præest domui, his potest leges præscribere, qui aedes suas intrare volunt.

(o) Conclusio hæc fluit ex antecedentibus. Inde ius statuendi in extraneos, extraneos ibidem delinquentes

Boemeri Jus Publ.

N n

puni-

§. XV. Quinam vero in classem subditorum sint recipiendi, & inter reliquos subditos tolerandi, (p) imperans solus (q) determinat ex statu reipublicæ.

§. XVI.

puniendi, eorum personam vel bona detinendi, quod *arrestum* vocatur; ab extraneis subsidia exigendi, vfi- bus reipublicæ inferuentia, illos excludendi a communi iure subditorum strictè dictorum &c. fuit; quatenus tamen eis tacite est concessa immunitas singularis, qualis *legatis* solet concedi, in eo merito ab aliis sunt distinguendi. Ceterum a reliquis perpetuis subditis adhuc in eo differunt, quod nexu illo non continentur, qui peculiariter inter *ciues perpetuos* constitutus est.

(p) Recipere extraneos in classem subditorum est *res mæra facultatis*, receptos defendere, *necessitatis*, sæpe receptio extraneorum potest esse damnosa reipubl., quia mores subditorum ex commercio extraneorum corrupti possunt, quod tunc inprimis attendi debet, si ingens multitudo in ciuitatem admitti petat. Romani quoscunque *asciscabant* ciues. Audiamus *CICERONEM* orat. pro *Cornel. Balbo*, vbi fatetur, nullam esse gentem ex omni regione terrarum, neque tam dissidentem a populo *R.* odio quodam, atque dissidio, neque tam beneuolentiaque coniunctam, ex qua nobis interdictum sit, ut neque *asciscere* ciuem, aut ciuitate donare possimus. Atque id ipsum ex *Romuli* instituto fluxisse videtur, per ea, quæ refert *DION. HALICARNASS* lib. II. vbi simul taxat græcorum mores. Dum græcorum mores, ait, cum his confero, non possum vilo modo laudare illam consuetudinem *Lacedæmoniorum* & *Thebanorum* & *Atbeniensium*, qui de se ob sapientiam magnificentissime sentiunt: qui quod suam nobilitatem retinere vellent, nec vlli, nisi raro iura suæ ciuitatis impertirentur, (illud enim omitto, nonnullos etiam solitos esse hospites expellere) non solum nihil commodi ex hac sua arrogancia perceperunt, sed

§. XVI. Potest tamen libertas subditos quoscumque recipiendi restringi vel *federe* (r) cum aliis gentibus inito, vel alio pacto publico, (s) vel *lege fundamentali imperii*. (t)

§. XVII.

sed etiam maxima propter eam damna perceperunt. Damna ipsa in sequentibus refert, quæ recensere superfedeo. Terrarum Brandenburgicarum status florentissimus non minimum incrementum accepit ex peregrinorum receptione, quos tam indulgentissime habet habuitque Rex noster potentissimus, qui Borussiae sceptrum tenent, ut fere dicere possis, quæ incommoda ex externorum receptione metuenda sint, compensari insigni accessione commodorum, quæ respublica inde percipit.

(q) Magistratus inferioris non est, recipere subditos, quos imperans lege publica recipere prohibuit. Inde vnicè ratio petenda, quod receptio iudæorum principum regalibus adnumeretur. Cum enim tolerantia iudæorum ex principiis clericalibus semel generaliter interdicta sit, vti ostendi dist. *de caut. iudeor. tolerant.* inde si recipiuntur, ex sola dispensatione recipiuntur, quæ principi, non magistratui inferiori, competit.

(r) Tale exemplum adfert CICERO orat. pro Cornel. Balbo, inquit: *quædam fœdera extant, ut Germanorum, Insuvarum, Heluetiorum, Iapidum, nonnullorum item ex Gallia barbarorum, quorum in fœderibus exceptum est, ne quis eorum a nobis civis recipiatur.*

(s) Huc referre solent dispositionem instrumenti pacis, qua cautum esse volunt, principes imperii hæreticos recipere non posse, quales omnes illi iudicandi, qui a tribus illis approbatis religionibus recedunt, & alii sectæ v. c. Socinianorum, Arrianorum adhærent: Ita enim in *l. P. art. VII. inf.* disponitur: *præter religiones supra nominatas nulla in sacro imperio Romano recipiatur vel toleretur.* Sed observarunt iam alii, *usum sacrorum peregrinorum hic prohiberi, non receptionem hominum,*

§. XVII. Recepti subditi solent quidem ordinarie *homagio obstringi*, sed id non necessitatis absolutæ, (tt) sed meræ tantum securitatis gratia fieri solet.

§. XVIII.

his sacris additorum, si absque usu sacrorum publico in Provincia vel territorio degere velint.

(t) Huiusmodi lex fundamentalis erat itidem apud Romanos, vti ostendit CICERO orat. pro Cornel. Balbo, vbi ait: *Nos non possumus & huius esse civitatis: & cuiusvis præterea: ceteris concessum est.* Qui ergo aliarum civitatum ciues manebant, non poterant ciues R. fieri. Pomponius Atticus, ne ius civitatis Romanæ amitteret, ciuis Atheniensis fieri recusavit, CORNEL. NEPOS. in eius vita. Lege vero fundamentali id prouifum esse, itidem ostendit CICERO cit. I. O. iura præclara atque diuinitus iam inde a principio Romani nominis a maioribus nostris comparata, ne quis nostrum plus quam vnus civitatis esse possit; dissimilitudo enim ciuitatum varietatem iuris habeat necesse est. Sic itidem per leges publicas imperii non sunt tolerandi Zingari, vulgo Ziegenner, genus hominum turpe & nefandum, quod variis legibus publicis cautum est. vid. DN. HERTIVS de subiect. territ. §. 10.

(tt) Non ideo quis fit subditus, quia homagium præstitit, sed per homagium illi, qui iam sunt subditi, publice profitentur, quod sint subditi. Solet proinde homagium tanquam iudicium subiectionis adhiberi, si dubius sit status subditorum. Neque vero heri aut nudius tertius hæc solennis homagii præstatio inualuit, sed iam antiquissimum est institutum. Apud Athenienses, qui in numerum ciuium cooptabantur, in hæc verba iurare debebant: *Non ignominia afficiam arma sacra, neque deseram meum adstitem, quocum iunctus fuero. Dimicabo pro sacris & profanis siue solus siue cum multis. Patriam non relinquam in deteriori statu, sed ampliori meliori que,*
quam

§. XVIII. Sed præter homagium etiam aliis indiciis subiectio solet & potest probari, si scilicet membra alicuius ciuitatis actus imperii in se admiserint; admittendo enim alterius in se imperium, (u) *tacita submissio* inde deducitur.

§. XIX. Sed caueas, ne a *titulis* vel aliis externis *signis* (x) subiectionem petas, si cetera, submissione voluntatis denotantia, desint.

§. XX.

quam acceperim. Semper magistratui præfesto prudenter obediám, & legibus constitutis parebo, atque aliis quibuscunque plebis consensu decretis. Quodsi quis leges vel irritas facere vel eis non obtemperare velit, non concedam, sed resistam tam solus, quamcum pluribus. Sacra quoque patria colam. Horum mihi Dii testes & conscii sunt. IO. STOBÆVS *serm. XLI. IVL. POLLVX lib. VIII. Onomast. c. 9. n. 25.*

(u) Necessarius respectus est inter imperium & subiectionem; qui admittit alterius imperium supremum, eo ipso libertatem suam negat. Huc refero (1.) si pareat ciuitas quædam mandatis emissis alicuius imperantis; (2.) Si pœnis eiusdem se subiecerit; (3.) Si comparuerit ad Diætas prouinciales, ad sequelam &c. (4.) Si collectas ex imperio impositas soluerit &c. quæ materia sæpe occurrit in causis exemptionis, quia hæc & similibus probatur *exemptio*, qua probata, exempti sunt subiecti imperio eximentis.

(x) Sic quando *reuerentiæ* intuitu ciuitas principem extraneum salutatur *unsern gnädigen Herrn*, inde nulla inferitur subiectio. Quando Electores ad Cæsarem scribentes se nominant *allerunterthänigste Churfürsten*, quando a Cæsare per mandata euocantur, quando Cæsar dicit; *Wir befehlen euch Churfürsten* &c. hæc & similia non pla-

§. XX. Fluit quoque ex hactenus dictis nullo iure *Clericos* exemptionem a statu subditorum prætereendere posse, (y) cum fruatur reipublicæ commodis, & in ciuili societate uiuant.

§. XXI. Imo quacunq; etiam dignitate quis præfulgeat (z) siquidem in republica quadam uiuit, *subditorum* classe eximi nequit, cum destitutus adhuc sit libertate naturali, & agnoscat imperium alterius.

§. XXII. Neque ordinarie aliud dicendum de

ne conueniunt cum libertate præsentis statuum imperii, licet olim conuenerint: non enim infrequens esse solet, ut formulæ antiquæ & stylus curiarum durent, licet status Reipublicæ iam mutatus sit. Merito itaque status Reipublicæ non vnice iudicandus est ex huiusmodi externis rerum figuris, sed potius hæ formulæ iam aliam interpretationem accipiunt ex *præsenti statu*. Sane ignorantiam summam profiteretur, qui hodie ex formulâ iuramenti a statibus imperii præstari solita, *treu bold gehorsam und gewärtig seyn*, subiectionem eorum concludere uellet.

(y) Plenius hoc Dn. COCCHEIUS de potest. fundat. in ter. rit. c. 2. ex omni antiquitate & rationibus naturalibus & ecclesiastica praxi illustrauit, & supra quoque de eo iam actum est.

(z) Sic multi principes in Gallia, Bohemia &c. item comites alique subsunt imperio imperantium, licet dignitatem singularem habeant, quamuis ita non statim in infimam sortem subditorum sint abiiciendi, interim cum non sint liberi ab imperio imperantis, manent utique dependentes, & ratione imperantis *subditi* sunt.

(a) Quæ

de uxore (a) *imperantis*, liberis ceterisque cognatis, nisi quod quædam libertas & exemptio iis indulgeri soleat.

§ XXIII. In eo quoque est differentia subditorum, quod quidam *immediate* parent, quidam *mediate*. (b) Hi subsunt aliis, qui

(a) Quærent publicistæ, an Augusta sit subdita? id quod negant, quod sit *socia thori*; sed hoc quidem quoad rationem *matrimonii* certum est, propterea tamen non statim est *socia imperii*, nam actus omnes imperii in solo imperante resident, atque adeo non dubium, quin possit iurisdictionem in eam exercere, qua *imperans*. Quid enim si de *adulterio*, vel *insidiis vitæ mariti* structis suspecta sit? Adfunt non pauca exempla imperantium, qui ob has & alias rationes ius vitæ & necis in uxores exercuerunt. De liberis idem dicendum. An etiam in patrem vel matrem? Nec hoc negauerim. De Fabio maximo FLVTARCH. in *Apothegm. Rom. p. m. 196. lit. a.* hoc refert, quod senectute eius ingrauescente, cum filius eius consul in publico magna hominum frequentia officio fungeretur, consensio equo ad eum adiuerit. Sed cum filius misso liitore descendere eum ex equo iussisset, reliquis pudore affectis, desiluit ex equo, at contentiore, quam ætas ferret, impetu accurrit ad filium, amplexusque eum, *recte*, inquit, *sapis, fili, sentiens, quibus præsis, & quantam imperii maiestatem adeptus sis.* Conf. LIVIVS lib. XXIV. c. 43. Exemplum ANNAE Reginae Angliæ ostendit, imperasse eam, qua *Reginam*, marito vt *subdito*. Quod hodie in Germania Principibus denegetur imperium in apanagiatos, magis est ex antiqua obseruantia, quam ex iure vniuersali. Ast in Gallia res secus sese habet.

(b) Si multi nobiles habent suos subditos *ihre Unterthanen*. Quando nunc quæritur cui adstrictius obligentur,

qui tamen itidem intuitu imperantis pro subditis habentur.

§. XXIV. Ex quo fluit, mediatos non amplius esse subditos ei, cui olim mediate subiecti erant, quando ille, cui immediate subiecti sunt, non amplius ab imperio superioris dependet, sed suam libertatem recepit. (c)

§. XXV. Non mutatur status subditorum, mutata persona Imperantis; licet enim huic submisisset tantum suam videantur voluntatem, tamen cum respublica per obitum imperantis non intercidat, sed maneat eadem, manet

sine dubio pro imperante summo est pronuntiandum, quia huic ipse nobilis subest. Interim cum hic quædam subordinatio adsit, cauendum, ne subordinatio euertatur. Obtinuit olim hæc distinctio in Germania, ubi terræ quædam fuere *mediata* quædam *immediata*. In illis incolæ vel subditi sub ducibus erant, hi autem sub Rege.

(c) Id iam applicari potest ad nostrum imperium. Communiter dicunt, subditos imperii sub statibus degentes esse *mediatos*, item ciuitates esse vel *mediatas* vel *immediatas* &c. Quæ omnia si sensu proprio secundum §. *anteced.* essent intelligenda, sequeretur, ut ipsi status adhuc essent subditi, quod neuiquam afferendum. Unde & in quæstione, *cuiam subditi magis obligentur, an Imperatori, an Principi suo?* facilis sane est decisio, quod huic magis obligentur, quia huius intuitu proprie sunt subditi. Et licet hodie ex antiqua forma nomina retineantur, sufficit tamen, quod mutata iam sit rerum facies.

(d) Huc

manet quoque status subditorum idem, (d) qui ante fuit.

§. XXVI. Si autem in totum extincta sit linea imperantis, cui ius imperii quæsitum, populus vel omnis, si *æqualis* est conditio omnium, vel saltem status reipublicæ, si *inequalis*, redeunt ad primæuam libertatem (e) quam vel retinere, vel de nouo imperium alicui deferre valent.

§. XXVII. Idem dicendum, si plures prouinciæ antea inter se diuersæ, postea sub vno capite coaluerint, & hætenus vnum quoddam corpus constituerint, tunc
fin.

(d) Huc pertinet illud *TACITI lib. IV. annal. Principes mortales, Rempublicam aternam*, quod eo magis obtinet, si iure successiuo imperium certæ familiæ deferatur. Cum ergo ex primæua submissione semel subditi sint, cuicumque habenas tenenti parere debent, siue iam ex familia sit, siue voluntate ipsius imperantis alii imperium delatum, modo pacta non resistant. Sic itaque, qui territorium cum omni iure pignoris detinet, itidem exercet potestatem, & subditi huic parere debent, quod etiam dicendum de eo, qui *sequestri iure* Reipublicæ præest; licet enim vterque non habeat summam potestatem *proprio iure*, sed ex conuentione, subditorum tamen conditio semper manet eadem, cum imperium duret, quamuis per aliam personam nunc exerceatur.

(e) Est necessarius respectus inter subditos & imperantem. Hoc ergo cessante, deest, cui submittant voluntatem, atque adeo conditio subditorum mutari potest, præsertim *potentiorum*, quod contigit in nostro imperio, extincta domo Carolingica. Item in Franconia & Sueuia extinctis dncibus, quo ipso plures ciuita-

singulæ liberæ & sui iuris erunt, (f) nisi de nouo in idem consentiant imperium & nexum.

§. XXVIII. Tunc autem reuera recedunt a statu subditorum, si imperio imperantis non amplius proprie subsunt, nec suam voluntatem submittere tenentur eius voluntati, sed libere agunt, (g) licet figura antiqui imperii superfit.

§. XXIX.

tes ad libertatem redactæ sunt, non quidem omnimodam, sed ne amplius ducum potestati subessent.

(f) Exemplum extinctæ lineæ imperantis Germania nouit anno 912. in *LVDOVICO infante*. Prouinciæ antea cohærentes liberæ, & sui iuris factæ fuisse videntur i. e. *potuissent, si voluissent, & si expediuisset, suo iure* uti, & in plures abire particulares, & a se distinctas, vel solum nexu systematico confœderatas Respublicas; sed an hoc factum fuerit, quæstio facti est, & ex historiis decidendum. Circumstantias autem temporum perscrutanti apparebit, omnino verosimilius esse, respublicas illas Germaniæ in pristinam rediisse sortem, electo *CONRADO*, cui cum nihil iuris detractum sit, idem, quod antecessores habuere, legitime exercere potuit, uti præclare docuit *Dn. GVNDELING de statu Reip. German. sub Conrado I. §. 4.* utque adeo ab hoc æuo superioritatis territorialis initia peti nequeant, sed longe ex aliis causis, quas pererudite explicat *Dn. HERTIVS de orig. & progress. special. Rom. Germ. Imper. rerumpubl.* Quin cum non omnes æquali iure a regibus Franciæ acquisitæ, & subiugum redactæ sint prouinciæ, dubitari posset, an quoque omnes & singulæ possent fieri liberæ.

(g) Sic itaque *status imperii non amplius sunt subditi*, nam (1) non dependent ab imperio Cæsaris, sed in suis

§. XXIX. Sed etiam alii modi sunt, quibus conditioni subditorum provinciae se eximere possunt, si *internis seditionibus* coactus imperans in libertatem consentire debuit.

(h) §. XXX. Status subditorum inter se, quo æqualior est, (i) eo magis tranquillitas reipublicæ obtinetur, cum ita *iure æquali* fruuntur.

§. XXXI. Sicuti vero per ambitionem pleræque ciuitates ortæ, ita fieri aliter vix potuit, quin etiam *inequalitas* inter ipsos oriatur subditos, cum enim omnia per ambitionem regerentur, necessarium erat, vt *instrumenta ambitionis* (k) ex subditis adhiberentur, quibus *præeminentia* præ aliis indulgebatur.

§. XXXII.

suis territoriis libere agunt, (2) omnia iura imperii exercent, nec (3) proprie illis Cæsar imperare potest, quin potius (4) ipsimet coimperant, (5) quo nomine Cæsari adhuc obstricti sunt, magis eidem obstringuntur *ex pacto & vt Vasalli*, quam vt *subditi seu vi imperii*.

(h) Sicuti enim per bellum imperia sæpe constituuntur, ita sæpe provinciae se in libertatem vindicant. De iniustitia huius vindicationis ex circumstantiis diiudicandum.

(i) Inæqualitas mater litium est, & semina seditionis parit, quo magis paucorum potentia crescit: eo minus securæ est imperantis gubernatio, quod bene explicat FORSTNER in not. ad Tacit. p. I. p. 143. seqq. Unde in Republica Hebraica maxima æqualitas semper fuit, donec in Regium statum degeneraret.

(k) Inde est, quod in rebus publicis regis plus valeat *potentia*.

§. XXXII. Sic & *famæ* & *existimationis* valor inter ciues (1) maxime vigere vel vilescere incipit, prout nimirum quis ex vita sua vel inter *optimos ciues* haberi vel non haberi meritus est: nam in statu naturali cessat hic valor, quia iudicium alterius in alterum cessat.

§. XXXIII. Et hinc potissimum in *statu ciuili* attenditur distinctio: vtrum quis sit *integre famæ* nec ne? ad effectus scilicet ciuiles,

tentia inter ipsos subditos, plus per *ambitionem* agatur, quia hi, qui ad regimen simul adhibentur, & simul quandam prærogatiuam habent, *proceres* dicuntur, item *nobiles*: ceteri, *serui* vel *ignobiles*. Regis ad exemplum totus componitur orbis, Imperat hic, præcellit ceteris, ergo quos rex adhibet ad administrationem regiminis, prærogatiuam quærunt, quasi imaginem imperantis gerentes, vnde nobilitas prima in rebuspubl. orta. Sic Romulus statim sub auspiciis regni subditos in *patricios*, qui *proceres* erant, & *plebem*, qui infimæ conditionis homines, diuisit; sed euentu apparuit, multa mala ex hac notabili inæqualitate orta esse.

(1) In statu ciuili homines sunt *famæ integre*, vel *diminutæ*, quod ex iudicio aliorum dependet, quod in statu naturali cessat. Contentus quidem aliquis inter gentes ex turpi facto oriatur, v. c. qui pacta non seruat, qui pacem vel fœdera frangit, sed vt talis infamis fiat proprie, dici nequit, licet id quidem **PVFEND.** lib. 8. c. 4. §. 5. existimet. Semper enim in statu naturali actionum suarum quilibet causas iustificas allegare potest, quæ an veræ, at falsæ sint, nullius iudicio *decisivo* determinari potest.

les, quatenus in corpore ciuili ei valor (m) quidam attribui debeat.

§. XXXIV. Sed & hi, qui *integræ existimationis* sunt, ex *impositione imperantis* (n) cœperunt inter se distingui quoad valorem ciuilem, secundum quem alii aliis præferuntur, & vt alii iis cedant, *iure perfectò* exigere possunt, quo ipso factum, vt certæ leges de prædria sint introductæ.

§. XXXV. Hic valor potissimum sese exferit in excellentiori gradu honoris, & vel sanguini (o) in genere tribuitur ab imperante,

(m) *Valor* quidem proprie prædicatur de rebus in commercio positis, quæ certam *æstimationem* ex impositione humana habent, vbi quædam res sunt, quæ nullum valorem & pretium habent; aliæ autem valorem quendam, sed variantem habent. Sic etiam in ciuitatibus ciuibus aliquis valor inter se attribui cœpit, & alius quidem *communis*, propter quem in genere in subditorum numero haberi potest, cui opponuntur isti, qui per turpia facta communem valorem amifere, vt propterea in rebus publicis pro putido membro haberi debeant, & quasi nullius pretii sint, adeo vt collegiis, aliisque honorificis actionibus interesse non possint.

(n) Omnis hic valor *aduentitius* est, non *naturalis*, vt antea monitum, & hic valor aliis maiorem tribuit dignitatem, & maiorem efficaciam in negotiis ciuilibus, id quod ex particularibus rerumpublicarum structuris metiendum.

(o) Sic nobilitas sanguinis cohæret, & secundum varias dispositiones rerumpublicarum variat, variaque iura habet, quæ ex iure publico particulari addicenda sunt. Generatim prærogatiua eorum in eo consistit, quod maiori

te, diciturque *dignitas natiua*, omnibusque liberis cohæret, vel pro meritis personarum imponitur, & cum persona extingui solet, nisi ad liberos primos simul lege protrahi cœpit.

§. XXXVI. Quemadmodum autem valor hisce subditis ab imperante impositus tantum concernit *ciues* inter se ratione reipublicæ, in qua sunt positi, ita evidens est, extra rempublicam valoris huius nullam haberi rationem, sed *iustantum imperfectum* (p) producere.

§. XXXVII. Sic etiam, qui infamis inter suos esse cœpit, non statim apud alios extra rempublicam (q) in eodem statu consideratur.

CA-

iori libertate gaudeant, nec in infimam conditionem subiectorum abiecti sint.

- (p) Hæc conclusio fuit ex potestate circumclusa territorio ipsi. Nobilis Gallus prærogatiuam, quam in Gallia habet, non potest *iure suo* prætere in Germania, nisi forsan, ut communiter fieri solet, ex *complacencia* eidem tribuatur, nec si nobilis Gallus & Germanus in tertio loco concurrant, prætere hic potest, ut ille ei cedat, quia prærogatiua rempublicam non egreditur.
- (q) Bannitus extra imperium potest a Rege Galliæ ad omnes admitti honores, quoniam infamia se non extendit ultra territorium, quod etiam in relegatis cum infamia ex academiis dicendum est. Et si vel maxime infamia perpetuo & ubique personæ cohæreat, posset tamen extra rempublicam ab alio imperante aboleri ad effectum, ut intra ipsius territorium ad omnes dignitates admitti queat.

(r) 111-

CAPVT II.

DE

OBLIGATIONE SUBDITORUM IN-
TUITU IMPERANTIS.

§. I.

Obligatio ex natura imperii & subiectionis potissimum consistit in necessitate agendi ex imperantis præscripto, quæ alias dicitur obedientia. (r)

§. II. Dependet hæc ipsa obligatio ex submissione voluntatis & agnitione imperantis (f) quæ si in totum deficiat, obligatio quoque cesset.

§. III.

(r) Imperans se refert ad subditos, ex cuius imperii indole sequitur, vt ei sit obediendum, adeoque inde statim regula iuris: *imperanti pare*. Si enim ei non esset parandum, non foret imperans. Quin cum respublica tota hac mutua relatione cohæreat, & præterea societas inæqualis sit, *obedientia* per se inde fluit. Inane foret imperium sine obedientia. Non sunt subditi, qui ad obedientiæ leges non sunt adstricti, licet imperans quidam quoad nomen, non quoad rem in tali republica detur: Apud Germanos antiquos fuere reges *autoritate magis suadendi quam imperandi*: ergo nec subditos proprie dictos habuere, cum non *vi*, sed *precibus*, non imperio, sed *consilio* omnia peragere debebant. Prout itaque ratio imperii se habet, ita quoque de *subiectione* iudicandum.

(f) Ab initio quidem respublicæ plerumque violenta subiectione ortæ sunt, sed, iis semel introductis, omnes, qui respublicam intrant, se submittere, & imperium imperantis agnoscere tenentur. Imo qui antea liberi populi

§. III. Et quia hæc obligatio salutis humani generis prospicit, & ex præcepto legis naturæ venit, & præterea in statu civili absolute necessaria, hinc etiam stringit conscientiam. (t)

§. IV.

populi erant, statim obligationem hanc subeunt, quoties se voluntati unius subiiciunt. Et sic obligatio hæc ex pacto quoque tacito deduci potest, prout supra id expositum. Imo ne quidem submissio sufficit, si ne quidem ab imperante recipiuntur. Sic Afri cum Pœnis bellum gerentes ad Romanos confugerunt & futuros se sub imperio Romano dixerunt, si illis videatur, non sunt tamen recepti. APPIANVS de bello Punic. p. 7. edit. Amst. Sic quoque victi in bellis se submittere victori tenentur. Quamdiu adhuc resistunt, hostes, non subditi sunt, atque adeo cessat omnis ad parendum obligatio. Neque hæc obligatio pro inani habenda quod violenta sit, cum vis in statu belli pro iniusto medio haberi nequeat, quippe quod inter gentes, ut licitum medium acquirendi imperia, receptum.

- (t) Id ipsum est, quod PAVLVS inculcat Rom. XIII. conf. GROTIJ lib. I. c. 4. §. 4. Obligatio in conscientia dicitur, quæ simul internam obligationem inducit, ut si contra agamus, Deum lædamus, omnis boni ordinis autorem & approbatorem. Cum itaque hæc obedientia in hominum salutem a Deo approbata sit, non potest non inobedientia Deum lædere. Accedit, in ipsa felicitatem totius reipublicæ contineri, quam supra in unione quæsiui, hanc autem non aliter obtineri posse evidensest, quam si omnium voluntas imperantis voluntatem sequatur, id quod per obedientiam fit. Optime hoc animaduertit Agesilaus, qui interrogatus, quam ob causam Spartani aliis feliciores essent? respondit: Quia plus quam alii se exercent imperando & obediendo. PLUTARCHVS in apophthegm. Lacon. p. m. 212. Idem

§. IV. Comprehendi autem hæc obligatio necessario in se (1) renunciationem omnis resistentiæ, quæ in statu naturali obtinuit, (u) cum renitentia pugnet cum obedientiæ vinculo.

§. V. Quibus positis perspicuum est, populum, qui imperio alterius paret, nullam retinere maiestatem seu summam potestatem, (x) id quod statuunt Monarchomachi,

§. VI.

Idem quoque AGIS Archedami filius interrogatus, quenam disciplina maxime Sparta exerceretur? corroboravit, respondens: peritia imperandi & parendi ID. ibid. p. 215. Eleganter id ipsum CHRYSANTVS apud XENOPHONEM l. VIII, Cyrop. p. m. 201, lit. a. b. c. illustravit, & inde perpetuam rerum publicarum felicitatem deduxit his verbis: Cogitate, quenam vrbs hostium ab iis capi possit, qui nolint imperio parere? quæ amicorum vrbs conseruari possit, qui nolint imperio parere? qui militum contumacium exercitus victoria potiri possit? quonam modo facilius possint in praeliis homines vinci, quam ubi ceperint seorsum singuli salutis propriæ consilia capere; quid aliud rei præclaræ perfici possit ab iis, qui potioribus haud parent; quæ vrbes legitime administrantur? quæ domus seruari queant? quo pacto naues eo perueniant, quo tendunt? Nos ipsa ea commoda, quæ modo nobis adsunt, quanam alia ratione magis comparauimus, quam principi parendo &c.

(u) In statu naturali homines æquales sunt, ergo ad resistendum proclives, inde bellum. Sed in statu ciuili necessario a statu illo renitendi recedendum fuit, alioquin potius dissociata multitudo, quam ciuili societas foret & status belli non cessaret. Accedit, quod obedientia statim cesset, vbi resistentia potest locum habere,

(x) Contradictionem inuoluit, subditos habere quantum Boetmeri *Ius Publ.* O o dau

§. VI. Sed voluntatum submissione semel facta imperanti etiam *duro, impio, & infideli* parendum, (y) nec sub prætextu *impietatis* aut *hereseos* (z) ei obedientia deneganda.

§. VII.

dam maiestatem h. e. summum imperium, & tamen eos debere obedire, eosque renunciasse resistendi facultati. Monarchomachi id ideo asserunt, vt populo ius tribuant insurgendi contra imperantem, si male agat, sic enim putant, populum superiorem esse, qua sententia perniciosior in hac disciplina reperiri non potest. Nec obstat, quod imperium *propter populum* sit, & sic ex nobilitate finis populus superior iudicari debeat, nam hoc tantum ad *officium imperantis* pertinet, quomodo ipse debeat esse comparatus, non vero ad *ius populi*. Sic & pater utilitatem liberorum quærit, non tamen liberi superiores sunt, & patri resistere possunt. Inde non possunt non arma subditorum contra imperantem mota iuri publico vniuersali repugnare. Cum contra **EMERICVM** Hungariæ regem a fratre iuniore **ANDREA** arma sumpta & subditi ad seditionem deducti essent, & iam res ad prælium spectaret, Emericus depositis armis & stipatoribus, corona sceptroque ornatus per mediam aciem seditionem incessit, illamque his verbis compefcuit: *Non cum mortali vobis res est, miseri, sed cum eo, cui præ diuina dignitate supra mortalitatem aliquid accedit, sub omnipotentis Dei tutela reges degunt, quorum lesa Maiestas vix populorum exitio expiari potest.* **BONFINIVS** *rer. Hungar. decad. 2. l. 7.*

(y) Contrarium plures antiquitus centuerunt, tam Ethnici quam Christiani. Satis notanter ait **SENECA** in *Herc. fur. victima haud vlla amplior potest, magis que optima maflari Ioui, quam rex iniquus.* Clerus Romanus ad stabilendam suam potestatem populo impie persuadere tentauit, regem impium, h. e. *aclero non dependentem*, non esse regem. Sic **NICOLAVS Pontifex** *Lotha-*

Lotharium regem esse negat propter commissum adulterium, si tamen, ait, rex veraciter dici possit, qui nullo salubri regimine corporis appetitus refranat, sed lubrica enervatione magis illicitis eius moribus cedit c. 21. C. 2. qu. 1. Similia in patrum scriptis passim obveniunt. Hoc intuitu Clerici autores fuisse videntur, vt reges electi iurare & solenniter promittere necessum haberent de pietate & iustitia conseruanda, vt si regem impium deprehenderent, iam amplius eidem subditos non obligareciderent, qualis est impia ROSSAEI philosophia, quin talem regem impium Tyrannum esse allegabant, hunc autem legitime a quouis interfici posse, imo interfectorem adhuc praemiis affici debere voluere. Atque haec philosophia est illa pestis nefanda, quae tot rerum-publicarum euersionem procurauit, suffragante clero impio. Magis sobria certe philosophia veterum Christianorum fuit, qui Iuliano Apostatae non denegaerunt obedientiam ob apostasiam. Ab hac impia sententia proflexerunt seditiones & bella ciuilia, quae tamen iudice PLYTARCHO in Bruto c. 17. peiora & deteriora sunt tyrannide & iniusto imperio. Breuiter, sicut princeps propter impietatem non amittit imperium, ita subditorum obligatio durat. Si amitteret illud, vel ex natura status ciuilibus hoc fieri dicendum esset, quod absurdum, cum potius statui ciuili eiusque quieti repugner, vel ex precedente pacto, quod tamen hic deficit, & si vel maxime adfit, deest tamen, qui de eo iudicare possit, cum populus proprio iudicio se obligationi eximere nequeat.

- (2) Romanae aulae ius publicum aliud docet, quod ita principes Hierarchiae & iugo cleri se subducant, & quasi rebelles fiant, quod dogma mirifice excoluerunt ab omni tempore hi, qui societatem Iesu profitebantur. Bellum omnibus regibus haereticis grauissimum indixit iam olim anno 1592. Wilhelmus Rossaeus, vel, qui sub hoc nomine latitat, GILBERTVS GENEBRANDVS in tr. de iusta reip. Christ. in reges impios & haeret. potestate, vbi reges haereticos non esse reges, sed excommu-

§. VII. Multo minus *Pontifici* vel vlli alii
po-

nicandos, imo bello persequendos contendit. Quas turbas seditionesque hoc impium dogma excitauerit, historiæ omnium seculorum loquuntur. Facile vero apparet, hoc dogmate nefando aulam Romanam tantum intendisse, imperantium potestatem supremam comprimere regiaque scepra pedo suo subicere. Est in bibliotheca regia Berolinensi *Codex MCTus GRATIANI*, antiquissimus, *seculi XIII.* manu elegante in membrana conscriptus, vbi prima litera *decreti GRATIANI*, H. scilicet, in parte superiore *Pontificem*, altera manu benedicientem, altera manu fasciam quandam tenentem: in parte infima literæ, *imperatorem* altera manu gladium, altera prædictam fasciam apprehendentem representat, ipsi fasciæ vero hic notabilis & simul fastuosus versiculus inscriptus legitur:

Rex ego sum regum, lex est mea maxima legum.

Te facio regem, tu reſtam dilige legem.

qua sententia totum ius publicum aulæ Romanæ, vniuersali e diametro contrarium, depingitur, insimulque ostenditur, Reges tam diu reges esse, quamdiu *reſtam* diligant *legem*, h. e. cleri Romani placita. Vtinam vero omnes eodem ausu pontifici restitissent, quo PHILIPPVS Pulcher BONIFACIO VIII. sed forsitan in aliis non desuit voluntas, quin subditorum superstitio executionem impediuit. Hæresis, nec religio ipsa, quæcunque sit, statum publicum tollit, mutat, aut eam afficit, & res conscientiæ est, quæ sicuti subditis est relinquenda, ita eadem libertate imperantes multo magis frui debent. Est hæresis *dissensus a religione dominante*, & ita nouam *sectam*, vel, vt loquuntur, *no-uam religionem* constituit, quæ iura imperii non concernit, cum ethnici reges idem imperium, quod Christiani gerunt, optimo iure exercent.

potestas erit, vinculum obedientiæ, quo subditi constringuntur, relaxandi. (a)

§. VIII. Et in hoc principio naturalissimo confenserunt omnes, quibus curæ cordique

(a) Vinculum *obedientia* est ex propria subditorum submissione, qua imperanti simul potestatem in se dederunt. Aut itaque imperantes alteri subsunt, aut non. Priori casu non sunt imperantes, cum possint a superiori deponi & actionum suarum rationes eidem reddere teneantur: Posteriori deficit superior, qui vinculum subiectionis in subditis tollere possit. Equidem Pontifex imperium in imperantes sibi arrogat, & vi huius tot imperatores excommunicavit, subditosque a vinculo subiectionis absoluit. Ast talis relaxatio *iuri uniuersali* e diametro repugnat, quod singulis rebus publicis *independentiam* tribuit, & hætenus monstrosa illa Monarchia, cui etiam reges colla submittere deberent, ab omnibus sæculis ita impugnata est, vt quæ a Pontifice acta sunt, *vi, astutia & subdolis artibus* gesta sint. Nulla grauior pestis rebus publ. imminere potuit, quam hæc sacra Tyrannis, quæ Monarchomachismum adhuc superat, cum prætextu *autoritatis diuinæ* adhuc instructa sit, quæ facile vulgus superstitione captum decipere potest. Sensit Germania hanc pestem, cum HENRICI IV. & FRIDERICI I. exautoratio subditos armaret, & bellum ciuile excitaret, vt fere dicere possis, non grauiorem hostem vnquam rebus publicis imminuisse, quam Pontifices, qui animam & spiritum rerumpubl. extinguere conati sunt. Et forsitan illa pictura, de qua ad §. præcedentem mentio facta, adumbrare voluisse videtur FRIDERICI I. fata, quorum memoria eo tempore adhuc recens erat. Sed ab hac Tyrannide respublicæ hoc tempore prudentia diuina liberatæ sunt.

que salus reipublicæ fuit, nec studio hierarchie abrepti sunt. (b)

§. IX. Quatenus tamen voluntatem suam submittere potuerunt, & voluerunt, eatenus obligantur, & ita in hac obligatione censetur exceptus ipse Deus, tanquam superior. (c)

§. X.

(b) HAYMO Episcopus Halberstadiensis in c. 13. ad Rom. satis conuenienter ait: *Siue bona sit illa potestas siue mala, quicumque ei resistit, subtrahendo seruitium ab ea, denegando tributum, & honorem non præbendo, quem ei debet præbere, Dei ordinationi resistit & dispositioni, cuius ordinatione illi principantur.* Veteres Christiani aperte profitebantur, se pro imperatoribus ethnicis, qui in ipsos tamen sæuebant, præces fundere, ceu pluribus ostendi diff. de iure precum publ. c. 1. §. 10. seqq. ABNEAS SYLVIVS lib. de ort. & aut. Imp. Rom. c. 16. in hunc sensum ita loquitur: *Tolerandum est patienter, quicquid princeps facit inique, expectanda, ue est vel successoris emendatio, vel superni correctio iudicis, qui violentias & iniurias non sinit esse perpetuas.* Cum Darius a Bessolthaliter vulneratus esset, Alexander hoc nefandum facinus vindicare studuit hac ratione, quod ad vltionem pertineat, iam non suam, sed exempli, communemque omnium regum esse causam, quam negligere illi & indecorum & periculosum esse, quippe cum in altero iustitia eius, in altero etiam utilitatis causa versetur. IVSTIN. lib. XI. c. 15. CVR T. lib. V. inf.

(c) Notum est vulgatum: *Deo magis obediendum esse, quam hominibus, h. e. quæuis extrema potius esse toleranda, quam vt secundum præceptum principis illa agamus, quæ voluntati Dei aduersantur.* Veritas huius adferri satis certa est, sed non raro homines sibi fingunt præcepta Dei, vt sub hoc prætextu obedientiam imperantibus denegent. Iussus erat AMBROSIVS, vt templum

§. X. Si modo manifeste constet, manda-

plum traderet imperatoris delegatis, respondet: *Mandatur: trade basilicam h. e. dic aliquod verbum in Deum & morere, nec solum dic aduersus Deum, sed etiam fac aduersus Deum.* Ita interpretabatur Ambrosius mandatum imperatoris, *de templo hæreticis tradendo, & sub hoc prætextu obsequium denegabat, cum tamen traditio templi nihil contra voluntatem diuinam contineat, cum Deus templis non indigeat, sed templa potius sint in imperantis potestate.* Inde pergit: *allegatur imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa respondeo: noli te grauari imperator, vt putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere, noli te extollere, sed si vis diuinus imperare, esto Deo subditus. Scriptum est, quæ Dei Deo: quæ Caesaris, Cæsari. Ad imperatorem palatium pertinet, ad sacerdotem ecclesie. Publicorum tibi manum ius quæsitum, non fauerorum. Iterum dicitur: mandasse imperatorem: debeo & ego vnam basilicam habere. Respondi: non licet tibi illam habere. Quid tibi cum adultera? adultera enim est, quæ non est legitimo Christi coniugio copulata c. 21. c. 23. qu. 8.* Miserrima sane est philosophia Ambrosii, quæ superstitionem circa templa vbique præ se fert, ne dicam, quod manifeste ius supremum imperanti circa sacra denegat. Meliorem philosophiam secutus est P A P I N I A N V S, qui cum a C A R A C A L L A iussus esset, vt fratricidium G E T A E colore iuris defenderet, detestauit recte obsequium, afferens: *non tam facile esse parricidia excusare, quam admittere, & ita gloriosam sustinuit mortem.* Russi e contrario domino in omnibus, quicquid etiam tyrannice mandet, obedientiam præstare dicuntur, cum Dei voluntate omnia geri existiment, C H Y T R. Chron. Saxon. lib. 1. ad quam obedientiam tamen ius publicum vniuersale eos non adstringit. conf. G R O T. de iur. bell. & p. lib. 2. c. 26. §. 3. & innot. ibidem, vbi plena manu id illustrat.

datum imperantis esse impium & iniquum: *in dubio* (d) enim potius parendum.

§. XI. Præterea idem præceptum applicari nequit, si *iubentis* tantum iniquitas adsit, non *exequentis*. (e)

§. XII. Sunt quoque subditi *ex voluntate imperantis* magistratui subalterno (f) ad obedi-

(d) Alias quidem in dubio abstinendum esse ratio docet, sed tantum in iis negotiis, quæ nullam necessitatem agendi habent, sed æque facile omitti possunt. Ast in iis, quæ necessitatem agendi habent ex *vinculo subiectionis*, talis electio haud salua est, qui potius tam diu præcise obedientia præstari debet, donec de iniquitate manifeste constet. Nulla est a civili societate magis aliena opinio, quam *in dubio non esse parendum*, eum ita subditi facile sibi dubium fingere possint, ad detrectandum obsequium. Et ita subditi pro causa sui principis in hostem ire debent, ut de *iustitia cause* illis non satis constet. Si *ubi iubeantur*, philosophatur *отно* apud *TACITUM* lib. I. *histor. querere singulis liceat, per-eunte obsequio, etiam imperium intercidit*; & paucis interiectis: *parendo potius quam imperia ducum sciscitando res militares* (subditorum) *continentur*.

(e) Non semper peccatum est in executione. Inique sæpe princeps extorquet a subditis tributa, in quorum *solutione* nihil iniqui latitat. Peccabat David iubendo, ut populus numeraretur. Ioabuseum a proposito grauius dehortabatur, tandem vero, rege idem mandatum urgente, obtemperauit.

(f) Magistratus subalterni intuitu subditorum publicam personam & autoritatem habent, sed non *ex horum submissione* sed *imperantis voluntate*, intuitu cuius *meri subditi* sunt. Cum itaque subditi hisce ad obedientiam obstricti sint *ex voluntate imperantis*, certe *contra voluntatem* eius illis obedientiam præstare nequeunt. Nequa-

quam

dientiam obstrikti; sed sicut hæc obligatio est subordinata, ita semper censetur excepta imperantis persona.

§. XIII. Extendit quoque hæc obedientia se ad ea, in quibus subditi sibi libertatem, imperantis pacto præcedente, (ff) retinere.

§. XIV.

quam itaque audiendi sunt, qui inferiori magistratui facultatem resistendi principi concedunt, si forsitan contra officium agere videatur, inter quos est DANÆVS lib. 4. polit. & Stephanus Iunius Brutus, cum tamen inferiores magistratus omnem suam autoritatem a summo imperante habeant, ab eo debeant, & intuitu eius plus iuris non habeant, quam ceteri subditi. Hoc unicum tantum eis relictum est, ut, quæ obstat executioni mandari videantur, referre imperanti possint, sed nentiquam eidem resistere.

(ff) Non raro subditi in delatione imperii quædam excipere solent, quorum libertatem imperans ipsis pacto publico promittit, v. c. ne turbentur a principe in immunitatibus, privilegiis aliisque iuribus, quin quando armata manu civitates occupantur, capitulatione prævia, plerumque pactum hoc ei inferi solet, de iuribus civium non imminuendis aut tollendis. Quid itaque dicendum, si princeps postmodum ea tollat, imminuat? Contra fidem pactorum utique agit, iniurius est in subditos, sed conditio subiectionis facit, ut obedientiam tandem nec in hoc casu possint recusare, aut eidem resistere, cum talis resistentia cum subiectione consistere non possit. Quod si vero tertius guarantiam horum pactorum in se recepit, iure gentium defendere subditos alterius imperantis poterit, ut pactis stetur: ast subditi contra principem nihil tentare possunt, cum iis nunquam colores iuris deficiant, quibus facta sua in crustare possunt, de quibus

§. XIV. Præterea (II.) subditi quoque obligantur ad *patiendum*, (g) quæcunque etiam illis iniuria inferatur.

§. XV.

tamen iudicare subditis integrum haud est. Valet hic quoque illud VALENTINIANI imperatoris ad milites: *Vestrum fuit, ut me extolleretis ad imperialem dignitatem, res autem administrare, non iam vestri sed principis ipsius esse, vos ipsi quoque dixeritis: itaque vos deinceps imperata facere & quietos esse, me autem, quid factu opus sit, curare decet.* Equidem HUBERVS de iure ciuitatis hb. 1. sect. 9. c. 3. §. 17. & 18. excipit casum, si *lex commissoria* adiiciatur pactis publicis, *et si rex non seruet inra fundamentalia, populus omni obsequii vinculo solutus sit, uti Poloni hodiernum adhuc stipulari solent: Verum tale pactum statui civili contrariari & plane inane esse iudico, cum deficiat superior, qui de eo iudicare possit, an & quatenus contra leges fundamentales imperans peccauerit, nec vnquam rationes iuris deficiant, quibus facta sua iustificare possit, de quo infra pluribus.*

(g) Duplex obligatio ex *subiectione* fluit (a) ad *obediendum* (β) ad *patiendum*. Supra vbi de limitibus imperii actum est, hoc satis excussum, & simul ostensum, principis potestatem se quidem non extendere ad iniuriam subditis inferendam, interim subditos in *publici boni gratiam* resistere non posse, & hactenus facta eiusdem effectum externum iuris habere, quod etiam Deus innuit in descriptione iuris regii 1 Sam. VIII. Plenius hac de re egit GROT. de I. B. & P. lib. 1. c. 4. Non posset salutis publicæ ratio subsistere, si promiscuum resistendi arbitrium singulis concessum foret. Tyranno tamen, qui *exercitio talis* sit, resisti eumque occidi posse volunt. HUBER cit. l. Verum recte animaduertit illustris THOMASIVS in obseruat. *ibid.* vix in *hypothesi* definiri posse, quisnam pro tali habendus sit, & si vel maxime de eo constaret, singulis tamen ius resistendi vel occiden-

§. XV. Atque adeo nequidem ob religio-
nem, eiusque illibatam conseruationem (h)
arma contra imperantem subditi capeffere
possunt, sed potius quæuis mala tolerare
debent.

§. XVI. Equidem GROTIVS quibusdam
in casibus hanc obligationem cessare defen-
dit, sed vel ad regulam non spectant, (i) vel
admodum dubii sunt. (k)

§ XVII.

dendi haud competeret, vt ita tota hæc doctrina ad spe-
culationes meras referenda videatur. Bene TACITVS:
Bonos imperatores voto expetendos, qualescunque tolerandos.
Idem alibi: *quomodo sterilitatem aut nimios imbres
& cetera naturæ mala, ita luxum & auaritiam dominan-
tium tolerate. Vitia erunt donec homines, sed neque hæc
continua, & meliorum interuentu pensantur.* Alii asse-
runt, eum pro Tyranno, cui resisti possit, habendum
esse, qui notorios imperii fines excedit in detrimentum to-
tius reipubl. Sed quis subditorum de eo iudicabit? Non
singuli, quia nullo iure hoc iudicium sibi arrogare pos-
sunt; non omnes, quia populus de eo, quod reipubl.
conducit, arbitrari nequit, quod iudicium omne in im-
perantem transtulit.

(h) Fuga potius amplectenda, quam armis huiusmodi v-
tendum ad exemplum primitiuorum Christianorum, de
quibus plura egregia adduxit GROTIVS de I. B. & P.
lib. 1. c. 4 §. 7. De conuallensibus plura singularia ad-
duxit Dn HENNIGES in Comm ad Grot. cit. l. Fra-
trum Bohemorum exemplum quoque insigne est, quod
ad illustrandam hanc materiam adferatur, quorum fata
sane admiratione digna sunt.

(i) Sic lib. 1. c. 4. §. 8. huc refert casum, si principes sub
populo sunt. Sed ita summum imperium non habent,
quin populi ministri potius dicendi sunt. In §. 9. huc
refert

§. XVII. Quodsi hostis inuadat territorium, quamdiu quidem subditi hosti resistunt, eidem non obligantur; ast postquam a suo legitimo imperante amplius defendi nequeunt, (1) & victoris iugum subire coguntur, soluti sunt a priori nexu, & nouo imperanti tamdiu obligantur, quamdiu eius potestati subsunt.

§. XIX. Ceterum vinculum hoc subiectionis, obligatio tam arcta ad parendum, non

refert casum, si imperans imperium abdicauit, aut manifestum pro derelicto habuit. Sed ita in fortem priuatorum incidit, qualitate enim deposita, cessant omnes effectus qualitati illi coherentes. Tale quid impunitur WENCESLAO, quod imperium pro derelicto habuerit, de quo ex circumstantiis historicis iudicandum.

(k) Huc refert in §. 11. si hostili animo in republ. sauiat, sed talis casus vix dabilis est, & plerumque in applicatione priuatae iniuriae quorundam pro *hostilitate in vniuersam rempublicam* assumuntur. In §. seq. habet casum de *clausula commissoria*, de quo iam supra actum est. Idem iudicium formandum de casu in §. 14. proposito.

(l) Supponi ergo casus debet, vbi omni auxilio legitimi imperantis destituti sunt, ita enim se submittere hosti licite potuere, cum legitimus princeps in hoc consensisse praesumendus sit, vt potius hostis potestatem subeant, quam cum totali destructione ciuitatis resistant. Neutiquam itaque contra obligationem subditorum existimandae sunt pactiones, quas cum victore tales subditi omni defensione destituti ineunt, vt plerumque fieri solet, cum ita se potius conseruet in sui legitimi principis commodum. Vnde licite homagium victori praestant, preces pro eo fundunt in ecclesiis &c. cum haec omnia sint subiectionis consequentia.

non aufert singulis libertatem *emigrandi*, (m) & pristinas sedes derelinquendi, quatenus tali emigratione nullum ciuitati præiudicium creatur.

S. XIX.

(m) Loquor hic de iure publico vniuersali, si præterea libertas subditorum emigrandi haud restricta fuerit. Hoc enim conclamatum est, posse imperantem hanc libertatem restringere, vel certis demum sub conditionibus admittere, qua lege deficiente, subditis hæc libertas salua manet. Equidem obstare videtur vinculum arctissimum, quo imperanti sunt obstricti, quo se liberare posse, inuito imperante, non videntur, eadem ratione, qua serui iugum seruitutis declinare haud possunt. Verum sicut magna diuersitas occurrit inter seruos & subditos, ita argumentum ab illis desumptum non stringit. Et licet subditi semel voluntatem suam imperantis voluntati submiserint, seque ad obedientiam obstrinxerint, ex natura tamen rerum publicarum per se non sinit *perpetua subiectio*, vel quod se ad *perpetuam subiectiorem* obstrinxerint, sed quod, quamdiu subditorum numero continentur, sinceram & debitam obedientiam præstare velint. Potuit ergo singulis libertas emigrandi relinqui, quæ vires reipublicæ nec minuit nec supprimit. Nunquam deficit alter. Et denique cum tot circumstantiæ obuenire possint, quæ pro varia vitæ humanæ conditione urgeant emigrationem, quæque in tanta copia hominum euitari non possunt, imperans, naturæ humanæ optime conscius, potius emigrandi facultatem singulis reliquisse, quam ademisse videtur, id quod exemplum gentium quoque docet. CICERO *orat. pro Cornel. Balb. p. m. 719.* hoc exemplo ciuium Romanorum declarat *aiens; iure nostro neque mutare ciuitatem quisquam inuitus potest, neque, si velit mutare, non potest, modo adsciscatur ab ea ciuitate, cuius esse se ciuem ciuitatis velit.* & post pauca inter iura præclara atque di-

uini-

§. XIX. Quod si enim migratio tenderet in grauem reipublicæ iacturam, (n) vel in fraudem eius (o) fieret, delictum constitueret, & ab imperante impediri posset.

§. XX.

quinitus a maioribus comparata inter alia refert, *ne quis in ciuitate maneat inuitus.* Hæc sunt enim, pergit, fundamenta firmissima nostræ libertatis, sui quemque iuris & retinendi & dimittendi esse dominium. Equidem BODINVS de republ. lib. 1. c. 6. distinguit inter domicili commutationem & patriæ repudiationem, vt illam quidem permissam, non æque hanc licitam censeat, quo ipso respexisse videtur ad placita iuris R. secundum quæ forum originis immutabile erat. Ast de eo non est quaestio, sed tantum de iure publico vniuersali disputamus. Mere ciuile est, quod de origine disponitur in iure Romano, cum iure naturæ, mutata origine, omne vinculum relaxetur & soluatur.

(n) Sapissime, ait BODINVS de republ. lib. 1. c. 6. principes ingeniosos homines præmiorum magnitudine ac immunitatum illecebris ad se pertrahunt, siue ad finitimos principes debilitandos, siue ad suos ciues erudiendos, siue ad opes & copias cogendas &c. Debet discessus esse innoxius, alioquin imperans illum recte prohibet, ne reipublica detrimentum capiat. Quid enim si plures ex ciuitate discedere vellent, maxime illi, ex quorum commercio reipublica floruit? quid si artifices aliorum se conferre velint, cum tamen inter sit imperantis, ne huiusmodi artifices ad vicina loca emigrent?

(o) Huc respexit R. I. de anno 1512 ibi: *und nachdem sich mannigfältig im Reich begiebt, daß etliche leichtfertige Untertanen umb verschuldete Sachen von ihrer Herrschafft oder Nachbarn empören, und unwillens besetzigen, ihre Herrschafft oder desselben Untertanen bedrauen, und umb ihre vermeinte Forderung nicht ordentlich billig recht nehmen wollen: haben wir aenselben zu begegnen geordnet und gese-*

§. XX. Præterea emigrandi libertas restringi potest (1.) si aliud insuper vinculum peculiare (p) adsit, ob quod discedere subditus non possit.

§ XXI.

gezet, daß hinführo dieselben niemand wissentlich enthalten, haussen herbergen und dergleichen fürschub thun &c. Similiter in R. I. de anno 1544. §. 83. cauetur: Doch soll kein Stand den andern zu seiner Religion dringen, noch dem andern seine Unterthanen abpractiuen oder wider iede Obrigkeit in Schutz und Schirm nehmen &c. Idem repetitum in R. I. de anno 1551. §. 93. Pertinent huc etiam, quæ in A. B. tit. 16. de Phalburgeris constituta leguntur: Ceterum quia nonnulli ciues & subditi principum, Baronum & aliorum hominum, sicut frequens ad nos querela deduxit, iugum ordinariæ subiectionis querentes abiicere imo ausu temerario contemntes in aliarum ciuitatum ciues recipi se procurant, & frequentius in præterito procurarunt, & nihilominus in priorum dominorum, quos tali fraude præsumserunt vel præsumunt deserere, terris ciuitatibus, oppidis & villis corporaliter insistentes, ciuitatum, ad quas hoc modo se transferunt, libertatibus gaudere, & ab eis defensari contendunt, qui in partibus Alemanniæ Phalburgeri consueuerunt vulgariter appellari. Quoniam autem patrocinari non debent alieni fraus & dolus &c.

(p) Subditi ad officium publicum ab imperante adsumti discedere, vel illud deserere, inuito eo, non possunt, cum vinculum illud, quod ex officio suscepto eisdem stringit, indissolubile sit intuitu subditorum, ut eo se liberare non possint, sed imperans tantum eos remouere queat, prout suo loco dictum est. Similiter glebæ adscripti, proprii homines, & Wildfangi tam adstrictissimæ conditionis sunt, ut discedere haud possint, eodem modo, quo serui iugum herile excutere non possunt.

(q) Ta-

§. XXI. (II.) Si lege publica (q) emigratio prohibita sit. (r)

§. XXII. (III.) Si alias *intempestiva* (f) fuerit, h. e. eo tempore suscipiatur, quo subditis imperans valde eget.

§. XXIII. Sicuti autem in totum prohiberi, ita quoque ita restringi lege publica potest,

(q) Talem legem ut *inhumanam* inuvalidam esse quidam asseruerunt. vid. KLOCK *de vestigal. concl.* 63. SCHFLITZ *ad consuet. march. P. 4. tit. 14. §. 2.* quod libertati naturali aduersetur, & contra ius gentium sit, contra quod princeps nihil disponere possit, MYLER AB EHRENB. *de princip. & stat. imp. c. 63.* Ast enim vero, si huiusmodi argumentis robur quoddam inesset, imperanti interdictum esset, in aliis rebus quoque libertatem subditorum restringere, id quod tamen minime asseri potest, prout supra euictum. Quin semper libertes subditorum restringi potest, quatenus reipublicæ utilitas, salus & incolumitas id postulat. Neque hæc emigrandi libertas simpliciter potest dici *iuris gentium*, prout *legem*, sed tantum quatenus *facultatem naturalem* denotat, quæ tamen mutari omnino potest. Quin si lege publica emigrandi libertas prohiberetur, id agnouisse videntur, qui in illam se recipiunt, scientes, se legibus reipubl. ligari.

(r) Sic Mediolani Senatus decreto nec ius alienæ ciuitatis capere nec domicilium in eiusdem imperii finibus commutare fas est, nisi prius impetrata venia & honore principis soluto. Plura alia exempla collegit BODIN. *de republ. lib. 1. c. 6.*

(f) Ita enim vergeret discessus in reipubl. præiudicium, nec innoxius amplius dici posset, quod tamen requiritur, prout ad §. 19. dictum; Inde ratio postulat, ut discessurus emigrandi propositum imperanti mature si-

test, vt discessurus onera quædam (t) præstet in commodum illius reipublicæ, quam deferere intendit.

§. XXIV. Ceterum vtut subditi omnia iura, quibus ad se suaque inter homines tuenda egent, in imperantem transtulerint, & se ad omnimodam subiectionem obligauerint, quædam tamen iura illis illibata manserunt tum *inter se*, tum *intuitu imperantis*.

(u)

§. XXV.

gnificet, nisi satis constet, quod nullum in emigratione reipublicæ imminet periculum, vel decrementum.

(t) Ita in multis ciuitatibus receptum est, vt subditus, deferere ciuitatem volens, de omnibus suis bonis certam pecuniæ summam soluere cogatur, quam pensitationem vulgo vocant *die Nachsteuer*, *Abzug*: Antiquissimum hoc collectandi genus esse, vel inde constat, quod iam Cæsar Augustus eo vsus legatur ad varia bellorum incommoda sustinenda DIO lib. LV. TACIT. IV. anal. 55. Fundatur hæc dispensatio optima sane iuris ratione; quoniam enim discessurus tot commoda ex securitate publica, per rempublicam constituta, & conseruata, percepit, æquum quoque est, vt in horum compensationem aliquid largiatur in vsus publicos, vnde porro onera publica sustineri possint. Et cum hæc ratio vniuersalis sit, singuli ad huiusmodi onera obligantur, nisi se exemptos doceant. Ipsa exemptio est iuris positiuæ, nulla iuris vniuersalis, & ita in hac disciplina explicari nequit. Potest etiam pacto mutuo ciuitatum exemptio constitui, qualia pacta hinc inde in Germania occurrunt. vid. KNIPSCHILD de ciuit. imp. lib. II. c. 20. n. 22. MYLER. de Stat. imper. c. 63. n. 8.

seq. BESOLD. thes. pract. voc. Abschoß.

(u) Iam *P. gener.* ostensum est, in republ. dari duplicis

Boetneri Jus Publ.

P p

gene-

§. XXV. Iura quæ intuitu imperantis sibi vindicare subditi possunt, ea potissimum concernunt, circa quæ imperanti ius nullum competit, quorum refero illa quæ ad religionem spectant, (x) quæ iure naturæ subditis libera manserunt.

CA-

generis negotia, *publica & priuata*. Illa quidem ad disciplinam præsentem spectant, hæc vero ad *ius priuatum*, quod identidem vel *uniuersale* vel *particulare* dici potest. Ceterum iura subditorum priuata sunt infinita, prout status subditorum varius est, quæ tamen ad hanc disciplinam primario non pertinent, quæ principaliter iura negotia publica dirigitur complectitur. Equidem HUBERVS *de iure ciuit. lib. 2* hæc quoque fusius explicuit, verum, vt supra iam monitum est, intra terminos huius doctrinæ non stetit, & plura aliena immiscuit. Quædam tamen, quæ huc pertinere videntur, & ex statu ciuili quandam necessariam determinationem accipiunt, ad caput sequens referuabo.

(x) Supra iam libertatem subditis circa ea, quæ religionem concernunt, asserui *lib. II. c. V. §. 5. seqq.* quæ hic quoque repetenda sunt. Commendari hac in re meretur GERARDI NOODTII dissertatio erudita *de religione ab imperio iure gentium libera*, quæ a DN. BARBEYRACIO in gallicum quoque versa est sermone, & BECMANNI *diff. de iure subditorum circa sacra*. In ceteris iuribus priuatis princeps pro salute publica disponit, sed hæc Deus benignitati suæ reseruauit, cuius solius imperium in conscientias fundatum est. Neque etiam excogitari potest, in quem finem imperans subditis formulam religionis præscribere vellet, quæ ad intellectum & animum vnice spectat, & tantum commodum & periculum eius vertitur, qui religionem veram vel falsam amplectitur. Et sane omnis coactio a religione

tam

CAPVT III.

DE

IURE ET OBLIGATIONE CIVIUM
QUA TALIVM INTER SE.

§. I.

ESt inter subditos eo arctius vinculum, quod non tantum *sub vnus imperio* in vnum corpus coaluerint, sed *inter se* quoque societatem æqualem (y) constituant.

§. II. Hæc societas æqualis inter subditos an-

tam aliena est, vt merito verendum sit, *ne tandem populus ad impias libertinorum & de numine male sentientium opiniones vi nimia & magistratus seueritate adigatur, adempto religionis, quam probant, cultu, & inculcata eius, a qua abhorreant, profitende necessitate, vti nouerunt Protestantes Belgici anno 1556. in literis ad Dacem Parmeniam scriptis apud THUANVM hb. XL. p. 414.* Quantas calamitates sententia contraria peperit, docent nuptiæ Parisienses, varia gentium excidia, imprimis vero iudæorum miserimæ clades, vti omnibus notum est.

(y) Faciunt subditi vnum corpus cum imperante, & hæc societas summe inæqualis est, & ex natura sua inæqualem obligationem & iura producit. Deinde inter se, non habito respectu ad imperantem, æqualem societatem colunt, id quod ex *genesis* rerum publ. earumque nexu conspicuum, & *hb. I. c. 2. P. Spec.* demonstratum est: antequam enim cœtus se vnus voluntati subiiciat, inter se nexu æquali coherere debet, qui nexus per imperium accedens non absorbetur, sed firmatur, constringitur, augetur.

ante imperium imbecillis fuit, sed vires suscipit ex imperio eidem accedente. (z)

§. III. Proinde imperium superueniens non sustulit *unionem illam æqualem* inter ciues, sed potius firmavit, (a) cum absque imperio illa conseruari haud potuerit.

§. IV. Et quidem manente eodem nexu, censetur adhuc *eadem societas* esse, quæ olim fuit, (b) licet mutatæ personæ sint.

§. V.

(z) Actum est supra de huiusmodi unionibus earumque defectibus, ex imbecillitate naturali deductis.

(a) De hoc itidem plenius actum supra c. 2. Patet exinde, quod *subditorum* inter se sit longe diuersa ratio, ac *extraneorum*, qui in eandem societatem civilem non sunt suscepti. His non æque ad defensionem obligantur, ac sibi met ipsis. Qui *λησπραχην* exercuerunt, in alios, non in semet ipsos illam iure fundatam esse credere. Non possunt denegare iura conciuibus, quibus in communi fruuntur, bene extraneis, quibus cum talis peculiaris societas non est inita. Hinc quod ciues extraneis præferantur, habet rationem. Olim apud Romanos peregrini in totum a *communione iuris Romani* excludebantur, saluis iuribus naturalibus & Gentium. Nec profelyti iuris Hebræorum participes erant, quin omne commercium iudæis cum incircumcis erat interdictum, quo conciuem priuare non poterant. Hinc Antiochi amici Iudæos accusabant, *solos ex omnibus populis insociabiles esse extraneis, ita ut cæteros pro hostibus ducant, cum nulla gente alia mensam habere communem, neque bene eos aliis velle.* In hoc tamen Iudæi leges nature minime obseruabant, cum per talem societatem peculiarem non tollatur vinculum humani generis.

(b) Ita ex his principiis philosophatur Ictus in l. 76. de iudic. l. 7. in f. quod cuiusque uni v. nom. id quod omnibus colle-

§. V. Cum vero subditi, vni imperio subiecti, non semper vno contineantur loco, hinc inde nascuntur plures subditorum *speciales societates*, (c) quæ inter se quoque separatas rationes habent.

§. VI. Et quia plerumque status subditorum diuersus est, diuersa quoque iura inter se quodammodo habent, (d) quatenus sta-

collegiis æqualibus commune est, consequenter quoque omnia iura, priuilegia & obligationes durant.

(c) Ab initio quidem singuli cœtus in vno loco collecti sum peculiarem imperantem habuere, sed mox vni plures subiecti sunt. Inde originem traxerunt *provinciae, vrbes, pagi, vici*, qui cœtus singuli inter se peculiarem constituunt *vnuerstatem*, vti vocantur in iure R., & peculiaria iura inter se habent. Agunt inter se ad instar singulorum. Possident bona in commune, quin omnia, quæ de collegiis dicta sunt supra, his applicari possunt. Vnde respectu summi imperantis ad instar *priuatorum* sunt, quod recte obseruarunt ICti Romani, qui ciuitates imperio Romano subiectas *priuatorum* instar esse iudicarunt, vnde *iura reipublica propria* sibi vindicare nequeunt, sed tantum *iura collegiorum*. Sic ius fisci haud exercent, nec quæ priuilegia illi data sunt, sibi vindicant, quæ bona ad ciuitatem, pagum & vicum spectant, sunt in eius patrimonio, nec confundenda cum bonis reipublicæ, de quibus *c. ult. lib. 2.* actum est. Sunt tamen suo modo *publica*, quatenus imperanti plus iuris in illa competit, quam in singulorum patrimonium, cum eius interfit, hæc bona vnuerstatibus perpetuo conseruari & bene administrari. Plura sunt permittenda singulis in res proprias, quam vnuerstatati in res suas &c.

(d) Ciues quidem inter se in *statu* conueniunt, quod sint

subditi; quia tamen subiectionis dantur diuersi gradus, inde etiam maior libertas quibusdam in republica competere potest, quæ aliis denegatur, prout *cap. antec. dictum*. Interim hoc certum est, eo firmius coherere corpus ciuile, quo minus in æqualitate libertatis inter se differunt. Dat hæc ansam ad inuidiam, hæc discordiam operatur, & mutua odia alit, dum qui maiori libertate in republ. pollent, facile quoddam imperium in plebem sibi arrogant. Seruius Tullius apud DION. HALICARNASS. *lib. IV.* ait: *præcipue decreui ius ciuium æquare, ut omnes inter se pari & æquo iure in iudiciis certare possint.* Hoc ipsum, ut fieri solet, ægre tulerunt patricii; nam idem alibi ait: *communis omnium dolor est, quia ex legibus viuere assuescent, pari iure vobiscum disceptantes, nec quod iam faciunt, pauperibus tanquam mancipiis abutentes.* Vnde tot discordiæ in Rom. republica, quam ex patriciorum studio suppressendi plebem? quæ æquo iure cum illis frui volebat, quod in plurimis plebi denegabatur. Nata est inæqualitas subditorum ex vitio reipublicæ, & ita ex eodem vitio iura inæqualia orta sunt. Monuit iam suo tempore CICERO *lib. 1. de oratore p. 180. lit. e. sit ergo,* ait, *in iure ciuili finis hic legitima atque usitata in rebus causisque ciuium æqualitatis conseruatio.* Ast in omnibus rebus publicis fere euenit, ut qui vel diuitiis abundant, vel quibus simul reipublicæ administratio committi solet, ab aliis infimæ sortis subditis & iurium inæqualitate & conditione distinguantur. Sic Romulus populum vndeque collectum more iam vlitato statim diuisit in plebeios & patricios. Inter hos connumerabantur genere & virtute celebres & opibus abundantes, & penes quos simul erat reipublicæ administratio, ut ait DION HALICARN. *lib. 2.* Hæc distinctione facta statim quoque constituit, ut patricii sacra curarent, & magistratus gererent, & ius dicerent, & secum rempublicam administrarent, & urbana munia assidue obirent: plebei vero horum quidem negotiorum essent immunes, sed agros colerent, pecus alerent, & artes quæstiuosas exercerent. Eodem modo Theleus Athe-

status diuerfus hoc postulat, in cæteris æquali inter se iure fruuntur. (e)

§. VI. Ut ut vero iura priuatorum primario ad ius publicum vniuersiale non spectent, cum

Atheniensem republ. ita adornasse legitur apud FLV-TARCHVM in eius vita f. 11. aientem: *Primum discretum seorsim patricios, agricolas & opifices. Patricius curam sacrorum & magistratum ex ordine suo dandorum permisit ius, legumque disciplinam & interpretationem, quid ius fas esset. De cetero ciues adæquavit, quod dignitate patricii, utilitate agricolæ, artifices numero viderentur præcellere.* At vero hæc prima distinctio sicuti in aliis ciuitatibus, ita quoque in republica Romana perpetuas aluit lites. Ipse DION. HALICARN. cit. l. hoc non dissimulat de aliis ciuitatibus, dum aut humiliores a potentioribus contemnuntur, aut viles & egeni excellentioribus inuident. Atque ex hac diuersitate subditorum primo orta distinctio inter nobiles & ignobiles. Interim dum in huiusmodi diuersam conditionem subditi se coniectos vident, singuli sua sorte contenti sint, necesse est: est enim respublica quodammodo corpori humano similis. Virumque est compositum & constat ex multis partibus, quarum singulæ nec eandem vim habent nec vsus pares exhibent, nam in republica vnaqueque gens proprium aliquem reipubl. usum præbet, ut membra corpori. Alii enim agros colunt, alii pro ipsis pugnant cum hostibus, alii mercaturam exercentes multa commoda reip. ex mari afferunt, alii necessarias artes exercent. DION. HALICARNASS. lib. VII. Si igitur membra propter diuersa studia, conditionem, & iura inter se dissentire, & omnia vnum idemque munus & officium obire vellent, non posset non præsentem interitum sibi attrahere.

(e) Status diuerfus subditorum tantum quandam diuersitatem iurium inducit, quæ scilicet ex peculiari illo statu promanant; dantur præter ea alia iura infinita, quæ

cum subditi tantum eis inter se fruuntur, pleraque tamen ex *statu civili* diuersam fortuntur indolem, (f) & quodammodo alterantur, vt in hoc statu non eodem modo amplius exerceri possint, ac quidem in statu naturali.

§. VIII. Incipiam a *matrimonio* tanquam *seminario reipublicæ*, propter quod *reipublicæ* interest, vt *matrimonium* sit *constans*
&

nullum respectum ad statum peculiarem, quo distinguuntur, habent, in quibus æquali iure fruuntur Sic nobiles in contractibus & commerciis communibus non plus iuris sibi vindicare possunt, quam ignobiles &c.

(f) Extra statum civilem actiones singulorum ad propriam & peculiarem diriguntur utilitatem, quæ in statu civili ad reipubl. salutem & ordinem compositæ esse debent. Quod præclare Pericles apud THUCYDIDEM lib. II. n. 138. ita demonstrat: Sic existimo, etiam singulis hominibus plus eam prodesse ciuitatem, quæ tota recte se habet, quam si qua priuatis floreat utilitatibus, ipsa autem vniuersim laboret. Qui enim domesticas fortunas bene collocatas habet, patria tamen euersa, pereat & ipse necesse est. Contra vero etiamsi quis in beata republica parum felix est, multo tamen facilius per illam incolumis seruatur. Quare cum ciuitas quidem singulorum possit sustentare calamitates, singuli autem publicas non item, quid est, cur non vniuersim ipsi consulere ipsamque tueri oporteat, nec id facere, quod vos facitis, dum quasi attoniti iactura rei familiaris salutem proditis reipublicæ. Vnde propter statum civilem in iuribus subditorum priuatis quædam necessaria mutatio inducitur, quæ hic non prætereunda. Quæ vero vtrique statui communia sunt, omittenda sunt,

& bene ordinata societas, (g) nec promiscuæ cohabitationes tolerentur.

§. IX. Neque etiam ius naturæ præcise potestatem marito in vxorem concedit, (h) cum finis huius consuetudinis absque imperio huiusmodi obtineri possit; Ast in *ciuili statu* cum ordinata matrimonia esse debeant, hoc

sunt, quos limites HVBERTVS plane non obseruauit.

(g) Equidem *regulæ honestatis* id quoque in statu naturali docent; ast *ius naturæ* non præcise præcipit, hanc societatem debere esse *perpetuam*, & ita in statu naturali ad tempus hæc consuetudo contrahi potuisset. Ast in *statu ciuili* ordo reipublicæ aliud postulat, & quod in statu naturali regulæ honestatis exigunt, in ciuili quoque ratio ciuilis postulat, ne promiscui concubitus tolerentur, cum ex hac inordinata consuetudine non possit non ratio reipubl. periclitari. Vnde in omnibus rebus publ. matrimonia *ordinata* requiruntur, quæ constans & perpetuum vinculum postulant, saltem vt non facile dirumpatur. vid. DIONYS. HALICARNASS. lib. II.

(h) Hoc etiam agnoscit PVFENDORF. lib. 6. c. 1. §. 11. cum per se ex natura societatis conjugalis hoc imperium non fluat. Equidem HIBRONYMVS relatus in c. 1. C. 25. q. 5. ad ius naturæ prouocat, asserens, quod etiam *gentiles feminae uiris suis seruiant, communi lege naturæ.* & in c. 12. C. 33. q. 5. ait: *est ordo naturalis in hominibus, vt seruiant feminae uiris, filii parentibus, quia nulla iustitia est, vt maior seruiat minori.* Ast vero nec ego nego, imperium hoc in naturali ratione fundatum esse, maxime in ciuitatibus, in quibus matrimonia potissimum ita instituenda, vt respubl. ciuibus repleatur, & familia quænis fortunæ bonis abundet, quo necessitatibus reipublicæ succurri possit, quem in finem in familiis

hoc ipsum vero sine aliquo imperio obtineri haud possit, marito illud, quod conuenientius est (i) concedi debuit.

§. X.

liis singulis imperium quoddam requiritur; Ast *extrationes has civiles* necessitatem naturalem non deprehendo, nec in statu naturali femina cogi potuit, vt mariti imperium subiret, quippe quæ sui iuris fuit. Dicunt, imperium hoc esse *ex iure diuino positiuo*, & iam obtinuisse ante conditas ciuitates *Gen. III, 16 1. Tim. II, 12. seqq.* Ast Deus tantum prædixit feminae mala futura, quæ subire necesse haberet, inter quæ etiam fore dicebat *subiectionem*, queis homines carere potuissent, si in statu integritatis mansissent. Paulus vero non loquitur de origine imperii maritalis, sed tantum prohibet, ne vxor marito imperet, si aliquod imperium adesse debeat, vti in statu civili requiritur, quin tunc potius conuenientius esse, ait, vt maritus imperet, vt in thesi dixi.

- (i) Etiam HOBBS *de ciue c. IX. §. 5.* inter statum naturalem & civilem distinguit, & imperium maritalis huic recte adscribit. Cum itaque status civilis imperium aliquod in familia postulet, cui illud ex naturali ratione deferendum? masculo an feminae? Illi sine dubio, cum etiam per masculos integrum corpus reipubl. simul sustineatur, conseruetur & defendatur, vnde masculorum est, omnia ita domi instruere, quo reipubl. beneficit. Equidem *ARRIANVS 2. H. Alex. M. c. 7.* ait: *receptum solitumque in Asia iam inde a Semiramis, etiam feminas imperium in viros exercere, nec defunt exempla in Europa imperiorum muliebrum fat feliciter gestorum; ast de imperiis civilibus hic non loquor, & verotalia exempla irregularia sunt, nec inde argumentum vniuersale ad domesticam societatem inferri potest.*

(k) Vtri-

§. X. Exinde quoque quædam *prærogatiua imperii paterni* (k) in liberos nascitur.

§. XI. Porro in *statu civili* officia humanitatis non raro transeunt in necessitatem, si illa vsibus reipublicæ necessaria visa fuerint. Atque hinc (I) nascitur *necessitas suscipiendi tutelam* (l) impuberum, aliorumque, qui se ipsos regere non possunt.

§. XII.

(k) Vtrique parenti *ius natura* committit educationem infantis recens nati, & cum hæc absque imperio esse non possit, vtrique illud concedit, quatenus ad educationem necessarium est, & cum ad hanc tale imperium non sit necessarium, quod simul *ius vita & necis* in se contineat, dubito, an in statu naturali illud parentibus ex hoc imperio adscribi possit; interim si liberi hostilia quædam in parentes machinati fuissent, omnia in eos licita fuissent, quæ in hostem. Cum vero in *statu civili* intersit reipubl., liberos educari in spem patriæ, & pater in familia imperium habere debeat, etiam in ipsam uxorem, non potest non quoque prærogatiuam imperii habere in liberos præ liberorum matre. Quantum autem imperium esse debeat, determinat vt plurimum lex civilis.

(l) Suscipere educationem liberorum alienorum est *officium pietatis*, & *humanitatis*, & in statu naturali cuius liberum est, cogi autem ad hoc nemo potest, cum officia pietatis coactionem in hoc statu non recipiant, cum singulis hoc incumbat, & ita alter ab altero id ipsum iure perfecto exigere non possit. Ast in statu civili sicuti omnes subditi sunt in tutela reipubl., ita multo magis hi, qui maiori tutela indigent, quales impuberes alique, & hinc ICtus in l. 2. §. 1. *D. ne de stat. defuncti.* ad hanc rationem naturalem prouocat, aïens, quod impuberes sint in *tutela publica*. Cum itaque tutela harum personarum ad rempubl. spectet, ab imperante vero commo-

de

§. XII. Præterea (II.) *pauperes, languidi & debilitati* sunt alendi a republica, (m) & consequenter singuli ad hoc officium pietatis aliquid conferre debent.

§. XIII. In contractibus ineundis, (III.) quibus res inuicem permutantur, ratio republicæ postulat, vt pretia rerum non ex cuiusuis arbitrio, sed communi (n) determinantur.

§. XIV.

de expediri non possit, illam subditis recte imponit, ad exemplum ceterorum munerum publicorum, quo intuitu recte Romani tutelam dixerunt esse *munus publicum*, & ita imperans est *supremus tutor*, qui inhabiles ex officio remouet, & quos habiliores iudicat, substituit.

(m) Sunt hi eodem sensu in tutela publica, quo impuberes. Dare eleemosynas est res misericordiæ, sed in statu ciuili conuerti potest in necessitatem, si ditiores nimis obdurati sint. *Hæc benignitas*, ait CICERO lib. 2. de offic. reipubl. *utilis est, redimi e seruitute captos, locupletari tenuiores.* Apud Græcos lex erat: *mutilati in bello, publice aluntur.* PLUTARCH. in Solon. Nam vt in ARIST. 1. Polit. 10. aliquo modo est eius, qui ciuitati præest, & eius, qui rem domesticam administrat, etiam bonæ valetudinis suorum curam habere. De Thebanis AELIANVS lib. 2. c. 7. hæc refert: *lex hæc Thebanorum relictissime & humanissime posita est, ne cui Thebanoliceat exponere infantem, neque in solitudinem abiicere, capitis supplicio constituto.* Verum si extrema mendicitate pater laboret, siue mas sit, siue femina infans, iubet lex, eum statim a materno partu ad magistratum cum ipsis fasciis afferre: qui acceptum alicui tradit leui pretio, cum quo pactum & conditiones intercedunt, bona fide infantem alat, & adultum serui vel seruæ loco habeat, sic vt pro mercede educationis operas eius accipiat.

(n) In statu naturali quilibet est rerum suarum arbor, qui-

§. XIV. Non eadem quoque potestas de rebus suis disponendi (o) singulis permiffa est in ftatu ciuili, quæ obtinuit in ftatu naturali.

§. XV. Imo in genere omnia iura fubdi-
to-

quibet pretium rebus fuis ftatuere poteff, vt alter non poffit conqueri de læfione, cum res per fe pretium non habeant, fed ex hominum affectione confequantur. Aft in ftatu ciuili vniõ peculiaris inter fubditos poftulat, vt finguli fe accommodent ad iudicium maioris partis in republica, vt res fuas haud maioris æftiment, quam communiter æftimari folent. Quod maxime tunc attendendum, fi quis æftimationem rei vel damni inire, vel alias pretium petere debeat. Et hoc eft, quod vocant *iufum pretium*. Aft fi contrahentes ipfimet pretium definiuerint, maior & laxior adhuc eft libertas in pretio definiendo, modo dolus abfit, vt neuter facile de læfione conqueri poffit. Optime *SENECA lib. VI. de benef. c. 15.* *Quædam, inquit, pluris funt, quam venierunt, & ob hoc mihi aliquid extra pro illis, quamvis emta funt, debes. Primum quid intereft, quanti funt, cum de pretio inter ementem & vendentem conuenierit? Deinde non venit illud fuo pretio fed tuo. Pluris eft, inquit, quam venit. Sed pluris venire non potuit. Pretium autem cuiusque rei pro tempore eft. Cum bene ifta laudaueris, tanti funt, quanto pluris venire non poffunt. Præterea nihil venditori debet, qui bene emit. Conf. il-
luſtr. *THOMASIVS de acquit. cerebr. l. 2. C. de reſcind. vend. c. II. §. 29.**

(o) In ftatu ciuili obtinet regula: *expedit reipublicæ, ne quis re ſua male vtatur*; manet quidem adhuc quinis re- rum fuarum arbiter, fed non quoad vfum reipubl. no- cium. Inde olim apud Romanos profluxit ius decla- randi prodigos.

(p) Pa-

torum inter se sunt *saluti reipublicæ* subordinata, & imperantis dispositioni (p) subsunt.

§. XVI. Porro defensio sui ipsius iure naturæ singulis permessa est, tam in *naturali* quam *ciuili* statu; sed in hoc nemini tam laxum spatium (q) indulgetur, vti quidem in illo.

§. XVII

(p) Pacta, contractus, transactiones & quæuis alia negotia inter subditos possunt celebrari, & hætenus robur habent, quatenus ab imperante non reprobantur, ex ratione reipubl. Aiunt, *principem non posse tollere ius quæsitum subditorum.* Adde, *sine iusta causa.* Atque hæc semper supponitur, si ratio reipublicæ resistat pactis conuentis, de quo imperans vnice iudicat. In casu *publicæ inopiæ* creditores ius suum nimis acerbè & amare persequi nec possunt nec debent. Quædam imperans ad debitorum leuamen iuste remittit, imo ad aliud tempus suspendit exactiones debitorum. Inde nata sunt rescripta *moratoria.* Ad seditionem in republica Romana sedandam senatus plebi debita remittere debuit. SVETONIVS *lib. I. c. 49.* refert, Iulium Cæsarem dictatorem tulisse legem occasione belli ciuilibus, per quod multi ciues ad incitas erant redacti, vt creditoribus satisfacerent, æstimatione possessionum, quantæ illæ ante bellum erant comparatæ, sœnus vero omne in vniuersum remitteretur, numerato de sorte deducto. Qua ratione quarta fere pars deperibat. Similis lex lata fuit, dicta Licinia apud LIVIVM *lib. VI. c. 38.* Eodem modo & iuramenta subditorum relaxare imperans potest, vt non habeant effectum ciuilem agendi, GROTII *lib. II. c. 13. §. 20.* Generatim CICERO *lib. II. de LL.* huc respicit: *Respubl. nomen vniuersæ ciuitatis est, pro qua mori, & totos nos dare, & omnia nostra ponere & consecrare debemus.*

(q) In statu naturali qui se hostem mihi profitetur, & rupto *foedere humani generis*, vt FLORVS de latronibus loqui-

§. XVII. Et denique libertas subditorum in quibuscunque negotiis restricta (r) est ad salutem reipublicæ, quæ illimitata est in statu naturali.

C A P V T IV.

DE

IURIBUS SUBDITORUM VACANTE IMPERIO.

§. I.

QUO magis iura subditorum, *stante imperio*, intuitu regiminis publici quiescunt; ita, *eo vacante*, eo plenius sese exerunt, cum deficiat illud vinculum, (f) quo antea constringebantur.

§. II.

loquitur, quævis mala mihi intentat, non tantum *illatam* repellere, sed etiam *imminentem* præoccupare fas est. Sed in statu *ciuili* defensio quasi in puncto consistit, si iudicis copia deficiat, adeoque eius auxilio utendum est, si tamen vis e longinquo immineat, & tantum priuata vindicta licita est, si quis aliter se suamque vitam defendere nequit. Porro in statu naturali non tantum *præsentem* vim depellere, sed etiam in *futurum* mihi securitatem procurare possum, & ita defensio non ceniatur finita, si vel maxime vis præsens feliciter fracta & depulsa sit; ast in statu ciuili securitas in futurum non a vindicta priuata, sed a magistratus ope & autoritate est petenda &c. vid. *PFENDORFF. lib. II. de iure nat. & gent. c. 5. §. 3. seqq.*

(r) De hac restrictione aliquoties supra iam actum est, vt non necesse sit, illud denuo hic repetere.

(f) Per imperium in vnum vel plures collatum desinant velle singuli intuitu eorum, quæ ad summa rerum spectant,

§. II. Non loquor autem de *totali interitu rei-publicæ*, (t) quo accidente, nullum civile vin-

ctant, cum quoad hæc voluntatem suam in principis voluntatem conulerunt, prout fufius hætenus dictum est. Vacante imperio res quodammodo redit ad sua primordia, finguli regulariter, vel qui tanquam proceres singulos repræsentant, libertatem primæuam quodammodo recipiunt, & ad voluntatem pristinam redeunt, ex quo necessario maior libertas iis competit. Verum cum variis modis vacare possit imperium, & præterea non vniformis sit ratio rerumpublicarum, distincte de his iuribus edisserendum est.

- (t) Mors ciuitatum oritur ex *dissolutione vniouis* quæ *spiritum & vitam* earum constituit, qua sublata dissociata multitudo inde oritur. Quamdiu vinculum quoddam inter homines in societate ciuili olim coniunctos remanet, tam diu ciuitas quodammodo durat, licet sedes antiquas relinquat, vti ex migrationibus variis populorum constat. De Heluetiis refert CAESAR *lib. I. de bell. gall. c. 5.* quod oppida omnia sua numero ad duodecim, vicos ad quadringentos & reliqua priuata ædificia incenderint, frumentumque omne, præterquam quod secum portaturi erant, combusserint, vt domum reditionis spe sublata paratiores ad omnia pericula subeunda essent. Hi licet sedes suas reliquerint, cohæserunt tamen suo modo, & vinculo quodam ciuili fuerunt conglutinati. Ast si aratrum ciuitati inducitur, id quod Carthagini contigit, si dispergitur vndique populus, moritur ciuitas, cum vitam suam, quæ cohæsit, amittat, & sic quoue iura sua simul habere desinat, vt philosophatur ICtus in *l. 21. D. quib. mod. vsufr. amitt.* Tale fatum habuit respublica iudaica ex iustissimo DEI iudicio, quæ antea tam celebris, & ab ipso Deo sapienter adornata erat, vt in hunc vsque diem Iudæi dispersi totum peruagentur orbem. Cautiæ huius mortis ciuitatum sunt variæ, in-

vinculum inter conciuēs remanet, & consequenter iura reip. in totum exspirant. (u)

§. III. Quodsi ergo, qui supersunt ex ruinis prioris reipublicæ, in societatem ciuilem de nouo consentiant, (uu) noua inde emergit

primis vero ipsa discordia subditorum hic nominanda est, quæ vnionem tollit. *Nulla enim domus tam stabilis, nulla ciuitas tam firma, quæ non odiis & dissidiis funditus possit eueri, vt ait CIC. de Harusp. respons.*

(u) Extincta reipublica, extinguī quoque iura eius necesse est, siue totus populus exscindatur, siue in seruitutem publicam deducatur, vt Iudæis fecit Salmanasser Rex Assyriorum 2. Reg. 17. Vbi Albani a Romanis deficerent funditus vrbs eorum diruta, & omnes exire iussi & Romam traducti sunt. Sic Roma creuit ex *Albæ ruinis*, vt ait LIVIVS lib. I. c. 29. ipsæ autem Albanus populus desit ciuitatem propriam constituere, & propria iura amisit. Capua, postquam in bello cum Hannibale a Romanis esset recuperata, idem fere fatum habuisset, ni consilium mutatum esset. Principes senatus interfecti sunt, & nobiles trecenti alio modo perierunt. *De vrbe quoque reliqua consultatio fuit: (sunt verba LIVII lib. XXV. c. 16.) quibusdam delendam consentibus, præualidam, propinquam, inimicam. Ceterum præsens utilitas vicit. Ipsa interim reipublica in se destructa fuit, vt addit LIVIVS: Ceterum habitari tantum, tanquam urbem, Capuam, frequentarique placuit: corpus nullum ciuitatis, nec senatus, nec plebis consilium, nec magistratus esse sine consilio publico, sine imperio multitudinem, nullius rei inter se sociam ad consensum in habitabilem fore. Præfectum ad iura reddenda ab Roma quotannis missuros.*

(uu) Rarissime quidem hoc contingit, cum destructa reipublica populus in seruitutem publicam deduci, exemplo Iudæorum, vel alias dispergi soleat. Interim non

Boehmeri Lus Publ.

Q 9

de

git respublica, a priori in totum diuersa, & ita non antiquo iure, sed eo, quo conglutinata est, gaudet.

§. IV. Diuersa est ratio vacantis imperii, vbi corpus ciuile non diffociatur, sed præiens imperium tantum exstinguitur, salua ciuitate.

(x)

§. V.

desunt exempla, ex ruinis antiquæ reipubl. natam esse nouam rempubl. Sic ex ruinis Ilii, ab Achæis capti & funditus deleti, Troianos nouum regnum in Italia condidisse aiunt, si vera est fabula, de qua plenius ediferit DION. HALICARN. lib. 1.

(x) Inde interregnum, in quo non talis ἀναρχία deprehenditur, cum status ciuitatis quandam speciem Democratia constituat: interim tamen illud pactum, quo se alteri subiecerunt, suamque voluntatem in alterius contulerunt, solutum est, vt tamen, quia inter se adhuc corpus manent, conuenire, & de summis rerum deliberare possint. Bene HOUTVYN in Polit. gen. §. 100. n. 8. Manent primæ ante instituta imperia obligationes, quæ & ipsæ vim pacti habent. Manente & populo, vt conueniendi de nouo rege vel alia forma erigenda iure, sic in eo conuentu interim per se negotia publica curandi: tacite enim placuisse populi vniuersi ad modum democratia cura censerit debet, donec de alia forma expresse conuenierit. Si magistratus interim creatus sit, vti interreges apud Romanos erant, donec Rex crearetur, ciuitas magis quidem cohæret, sed quia imperium tantum est temporarium, populo nihilominus saluum est ius constituendi nouum imperantem, vti constat de interregno primo Romanorum. Defuncto Romulo interrex creatus est, sed nihilominus patres populo ad concionem tributim & curiatim conuocato ipsi de reipubl. forma consultare permisserunt, vtrum regi, an magistratibus annuis reip. admi-

ni-

§. V. Vacante ita imperio, status ciuitatis ad *democratiam* (y) vergere videtur, vt ut pristino imperio extincto, imperfecta, laxa & imbecillis vnio, (z) quæ inter subditos est, euadat.

§. VI.

nistrationem committere vellet &c. DION. HALICARN. lib. II. Non enim interreges *proprio*, sed magis *vicario iure* administrant, iure penes totam rempublicam residente, cui rationibus reddendis obnoxii sunt, nisi forsân interrex antea *lege publica* generaliter sit constitutus.

(y) Antequam imperium vni deferretur expresso vel tacito consensu, vnio quædam inter ipsos, qui ciuitatem constituunt, præcedere debuit, vti *lib. 1. c. 2. P. Spec.* dictum est, quæ vnio etsi ab initio *democratiam* haud constituerit, vti contra *H Y B E R V M cit. l.* euictum est, interregni tamen tempore, vbi res ad primum statum reduci videtur, aliud dicendum videtur. Ratio differentiæ hæc est: antequam *respublica* constituitur, multitudo, ex qua nascitur, sine vlllo inter se *imperio* est, & in *statu naturali* viuunt: vbi autem semel in *republicam* transit, & imperium præ *statu naturali* voluit, perfectius inter se *conglutinata* est, nec, vacante forsân imperio, dissociari animum habere videtur, quin potius cum ab initio *republicam* constituit, in *statu ciuili* perseveratura credi debet: inde, præsentè imperio extincto, summa potestas, quæ semel placuit, ad *populum*, vel qui illum repræsentant, redit, & ita manet *republicæ ratio*, siue ad *democratiam*, vt in primo casu, siue ad *aristocraticam*, vt in altero, redeat.

(z) Hoc tunc contingit, quando ad *vnuerfum populum* summa rerum redit, & quidem ideo, quia *Democratia* per se satis turbida & intuta est, nisi pactis perspicuis suo modo temperata fuerit, quæ hoc casu deficere solent. Vnde tot mala *interregnum* nascuntur, vt fe-

§. VI. Et ita in potestate populi est, imperium cuiusque deferendi, vel formam imperii immutandi. (a)

§. VII. Hinc populus non obstringitur testamento defuncti, quo successor declaratus est, quod sicuti per se inter gentes effectum iuris (b) non habet: ita multo minus valere potest in præiudicium populi. (c)

§. VIII.

re crederes, in statum naturalem rempublicam rediisse, ceu diuturnum Germaniæ interregnum docet.

(a) Romulo extincto, patres populo ad concionem tributim & curiatim conuocato, ipsi de reipublicæ forma consultare permiserunt, utrum regi, an magistratibus annuis reipublicæ administrationem vellet committere, ut refert DION. HALICARN. lib. II. Perinde autem est, siue totus populus de eo deliberet, & aliquid certi constituat, siue negotium certis personis committat, cum ita ex harum institutis & factis obligentur, quemadmodum fecisse legitur populus R. cit. l. Populus tamen, ait DIONYSIUS, ea optionem sibi non vindicauit, sed eius rei cognitionem ad senatum reiecit, labenter admissurus, utrum reipubl. administranda genus illi approbassent, & in eo acquiescerent. Illis vero omnibus visum est regem creare &c. Similis deliberatio instituta fuisse legitur apud eundem lib. IV. regibus eiectis, quo ipso imperium vacare incipiebat. Primo disputatum fuit de iure indicendi comitia. Hoc Brutus tanquam tribunus Celerum sibi vindicauit. Deinde deliberatum est, quisnam magistratus post exactos reges urbis imperium sit habiturus, & qua sit futura forma reipublicæ. Tandem placuit consilium de tradendo duobus viris imperio, & quidem temporario, quod deinceps ab vniuerso populo approbatum est.

(b) Cardinalis quæstio est: an restituendi facultas tantum sit ex iure positiuo, an vero etiam ex iure naturali. Si il-

Ind afferimus, testamenta inter gentes, quæ solo regantur iure naturæ, effectum nullum habent, cum ad quod quis ius nullum habuit, effectum iuris producere non possit: Si vero hoc defendimus, etiam testamenta principum vigorem obtinebunt. Cum vero B. COCCIVS *diff. de testam. princ.* & III. THOMASIVS *diff. de orig. success. testam.*, in hac iuris naturæ disciplina facite principes, satis iam demonstrarunt, testamenti facitionem, seu, ius testamenta ordinandi non esse ex iure naturæ, sed ex iure mere positivo, thesin hanc pluribus exornare nolo. Res huc redit: testamentum est dispositio vnius solitaria, ergo iure naturæ adhuc imperfecta & inualida, cum hoc iure *ius perfectum* in alterum transferri demum possit *utriusque consensu concurrente*; cum ideo actus reuocari & impugnari non possit, quia alter dispositionem seu promissum accepit, ex qua accptione ius perfectum natum est. Porro dominium hoc natura sua inferit, vt, quamdiu viuunt dominus, ius suum in alterum transferre possit: at vero, vt quis dominium in alterum transferat eo tempore, quo nullum ius amplius habet, ratio iuris non patitur. Morte ius omne expirat. Testamentum autem non tribuit ius viuente domino, sed eo demum tempore, quo nullam ius habet. Neque obstat, quod ex antecedente voluntate tribuat ius, nam *voluntas hæc antecedens confertur in id tempus, quo nullum ius amplius habet, nec transferre potest.* Possumus *antecedenter* aliquid velle, modo voluntas durare possit. Quod *antecedenter* volumus, tunc effectum habet, si eo tempore, quo effectus fieri exerere debet, adhuc *ius habemus.* *Nemo rem suam in eum casum, quo sua non sit, promittere potest.* Dubia reliqua resoluntur in *alleg. dissert.* Exempla testamentorum inuaperantium non deficiunt, sed hæc ius nec faciunt, nec arguunt. Fluit exinde, principes imperii nostri secundum solennia iuris R. testamenta condere debere. Id omnes concedunt, quod habeant ius testamenti condendi; si hoc, illud non ex *iure natura* habere possunt, sed ex *positiuo*, quale est Romanum. E.

§. VIII. Quod enim dicendum est, si vel maxime *facultas alienandi* ipsi competat, sub qua *testamenti factio* non complectitur. (d)

§. IX. Quin si imperans imperium, se vi- uente, in alterum transferret, imperium vacare credendum est, cum talis translatio sit nulla, (e)

§. X.

secundum præscriptum legis positivæ testamenta quoque condere debent.

(c) Voluntas imperantis est quidem voluntas reipublicæ, sed quamdiu velle potest, vt & de rebus, rempublicam concernentibus. Post mortem velle amplius nequit, & consequenter subditos obligare, ad successorem nominatum recipiendum. Tale testamentum in effectu nihil aliud est, quam nuda *commendatio*, quæ *necessitatem* non infert, sed *populi consensum* desiderat, vt effectum iuris consequatur. Vnde quæ testamenta inter gentes valere, vel ex *approbatione* reipubl. seu populi, vel ex accedente *coactione*, cui resisti non potuit, effectum sortita sunt.

(d) Id quidem GROTIUS de I. B. & P. lib. II. c. 6. §. ult. asserit, sed inuita ratione iuris. Alienatio est translatio iuris in alterum acceptantem, quæ hic deficit. Dum testamentum condit, nihil in alium transfert, nec post mortem transfert, cum velle amplius non possit, nec *ius transferendi* eo tempore amplius habeat. Vbi potuit transferre, noluit: vbi non potuit, ibi voluit; ergo frustra disposuit. Quando itaque imperans moritur, non alienato imperio, populus suæ potestatis fit, & pro lubitu sibi imperantem eligere potest.

(e) Supra lib. I. c. III. §. 32. eniçtum est, sub imperio haud comprehendi *ius alienandi* & consequenter imperantes id habere *ordinarie* non possunt. Actus autem, qui *facultate agendi* destitutus, est ipso iure nullus, & sub-

§. X. Nisi (I.) populus imperanti facultatem alienandi dedisset, vel *expresse* vel *tacite*, (f) aut conditio imperii (g) id ita posset.

§. XI.

subditi hoc ipso a vinculo obsequii liberati sunt. Non ei, in quem alienatio facta, obligantur ad obedientiam, quia voluntatem suam ei haud submiserunt, absque qua submissione subiectio nulla oritur: nec amplius priori suo imperanti obligantur, qui *alienando* vinculum remisit, subditosque a se dimisit, quo ipso fit, vt per indirectum sui iuris fiant. Equidem contingere potest, vt alienatio subsistat, quod subditi resistere & suo iure vti non possint; sed ita fere eodem modo ad obedientiam obligantur, quo hi, qui bello subiugantur, qui itidem coacti voluntatem submittere debent. vid. HOTTWYN. in *polit. gen.* §. 98. Proinde ad validitatem alienationis necessarius est subditorum consensus, quippe de quorum præiudicio agitur, quique sui iuris fiunt, libertatemque consequuntur familia regnatrice extincta. Ceterum non idem dicendum est, vbi subditi nunquam ad libertatem redire queunt, sed, vacante imperio, ad dominum feudi imperium redit: hoc casu sufficit illius consensus, ad quem respublica, vacante imperio, redire potest, insuper habito populi consensu. Hæc ratio facit, vt status imperii nostri, consensu imperatoris accedente, alienare prouincias possint, cum, extincta familia, territoria ad imperatorem deuoluantur, nec subditi sui iuris fiant, & ita iis per alienationem nullum præiudicium inferatur.

(f) Hoc tunc censetur factum, si præter imperium in se, etiam proprietatem rerum suarum in eum contulerunt, vt fecerunt Ægyptii, tempore annonæ, admodum Ægyptum prementis. IOSEPHVS enim Pharaoni omnes agros subditorum coemit, quo factum, vt omnis terra Ægypti in proprietatem Regis redacta fuerit, ipsi

§. XI. Vel (II.) imperium familiæ certæ delatum fuerit. Sic enim, quod ab antecessore nulliter alienatum est, a successoribus (h) recte reuocatur.

§. XII. Vacat autem principaliter imperium (I.) *per mortem imperantis*, ad cuius personam imperium restrictum fuit, id quod etiam in dubio præsumi debet. (*) Hoc casu ipsa collatio imperii in alium fit per *electionem* populi, (i) vel cui hanc commisit. (k)

§. XIII.

vero subditi facti fuerint harum terrarum coloni. *Gen. XLVII.* Vt itaque alias in ipso imperio non contineatur alienatio, in rerum *proprietate* tamen comprehenditur.

(g) Si bello acquisitum sit imperium & ita inuitis subditis, alienari posse facilius crediderim. *De herili* id etiam affirmant, quod tamen dubium est, cum ex libero consensu constituentur, id quod *praxis regnorum herili*um affirmat.

(h) Hoc casu populus alienatus sui iuris non fit, cum ius imperii successoribus quaesitum sit, imo etsi vel maxime colla ei, in quem alienantur, submittere non teneantur, & hætenus sui iuris fiant, successoribus tamen suam obedientiam subtrahere non possunt, cum regnatrici familiæ se semel submiserint, quo ipso omnibus, qui sunt de familia, ius regni quaesitum est.

(*) Id supra iam euictum est *lit. x.*

(i) Cum enim populus sui iuris factus & a priori vinculo liberatus sit, voluntatem suam cuiunque libere submittit. Ergo consensu eius opus, qui per *electionem* explicatur. Non autem *singulorum* consensum requirit ratio naturalis, sed *maioris partis*, vt in *democratiis* fieri solet. Ante republicas constitutas singulorum consensum requiri, facile concesserim, cum nemo alterius

terius consensu adstringatur, vt in societatem ciuilem eat. vid. *P. II. lib. I. c. 2. §. 2. seqq.* Ast vbi semel in ciuitatem abierunt, vacante imperio, vel potius sede, democratia quædam oritur, vti supra §. V. dictum est, in qua, quæ expediuntur, consensu maioris partis expediuntur. Maior pars iudicari debet ex presentibus, qui absentes obligant, quibus imputatur, quod non comparuerint. Electio ipsa libera est, nisi primordialiter certo pacto determinata fuerit, veluti ratione gentis, religionis &c. quod tamen pactum intelligi debet sub clausula: *rebus sic stantibus*. Quid enim si populus extranea sacra receperit? salus publica, quæ suprema lex est, postulat, vt sacris suis additum imperantem eligat. Cessante omni pacto vel lege fundamentali, extraneum etiam eligere potest. Post Romuli discessum, electores iudicarunt, querendum aliquem extraneum, & neutrarum partium fautorem, vt hoc potissimum modo omnis seditionis materia tolleretur, eumque regem creandum. *DION. HALICARNASS. lib. II.* Sic nulla lex imperii adest, quæ electionem imperatoris ad Germanum adstringeret.

(k) Romulo extincto, populus optionem sibi non vindicauit, sed eius rei cognitionem ad senatum reiecit, *DION. HALICARN. lib. II.* Post Anci Marcii mortem senatus denuo, cum populus ipsi permisset, vt quam vellet, ciuitatis formam constitueret, in eadem manere statuit, & interreges creauit. Illi vero, conuocata multitudine ad comitia, regem elegerunt *L. Tarquinius. ID. lib. III.* Permisit ergo populus senatui facultatem & de forma imperii cognoscendi, & eligendi imperantem. Sola electione commissa, non potuissent simul de forma decernere, cum commissio nihil vterius tribuat, quam quod commissum est. Potest quoque ius eligendi perpetuo in quosdam transferri, vti in *Archi-Officiales* imperii nostri factum est, quo ipso populus arbitrium circa electionem a se abdicauit. Cessante hoc pacto ius eligendi nemo suo iure sibi vindicare potest. Insulsa fuit *IOHANNIS XXII.* constitutio, qua sibi electionem imperatoris

§. XIII. Quæ commissio non tantum expressa declaratione fieri potest, sed etiam tacita, concurrente obseruantia diuturna, & eorum acquiescentia, (1) qui alias ad electionem

xis vindicauit. In nostram, ait, & fratrum nostrorum deductum est notitiam, quod licet de iure sit liquidum & ab olim fuerit inconcussa seruatum, quod, vacante imperio, sicut & nunc per obitum quondam Henrici Romanorum imperatoris vacasse dignoscitur, cum in illo ad secularem iudicem nequeat haberi recursus, ad summum pontificem, cui in persona beati Petri TERRENI simul & COELESTIS IMPERII iura Deus ipse commisit, imperii prædicti iurisdicctio, regimen & dispositio deuoluuntur, & ea ipse (durante ipsius vacatione imperii) per se vel alium seu alios exercuisse noscitur in imperio memorato. vid. c. vn. ne sede vac. in extrav. Ioh. XXII. Ita philosophari, est cum ratione insanire, & quia tot falsa, tot erronea in paucis hisce verbis continentur, non mirandum, quod hæc philosophia nullibi locum inuenire potuerit. Lædit illa omnium imperantium iura independentia, facitque Reges ipsos Pontificis ministros, vicarios vel procuratores. Similis philosophia rationi omni contraria fuit illius Monachi, cuius supra mentio facta, quamque pictura ibidem exsculpta, expressit hoc versiculo:

Rex ego sum regum, lex est mea maxima legum. Te facio Regem &c. Olim non erat sic. Olim Pontifices profitebantur, se constitui & confirmari ab imperatoribus, quibus etiam rationem reddere debebant, si quærelæ contra eos essent motæ, vti historiæ docent.

- (1) Iura etiam tacite remitti possunt per non usum & intermissionem, accedente diuturnitate temporis, quæ maximum in moralibus robur habet. Olim in electionibus imperatorum suo modo concurrebant omnes principes, voto primario electoribus, κατ' ἐξοχήν sic dictis, con-

concesso. Solebant principes reliqui nominare solenniter candidatum imperio præficiendum, quam nominationem *prætaxationem* appellabant: subsequēbatur deinceps solennis electio, Archiofficialibus competens. Ita enim ALBERTVS Stadenſis in *Chronico ad ann. 1240.* Papa Gregorius insolentias imperatoris contra ecclesiam metuens principes super electione alterius sollicitavit, sed nihil profecit: quia quidam principum ei rescripserunt, non esse sui iuris imperatorem substituere, sed tantum electum a principibus coronare. Electio enim ad illos dignoscitur pertinere. Ex *prætaxatione* principum & consensu eligunt imperatorem Treuirensis, Mogontinus & Colonienſis. Palatinus eligit, quia dapifer est, Dux Saxonie, quia Mareſcalcus & Marggravius de Brandenburg, quia Camerarius. Clarius rem totam adumbrat WELBERTVS Capellanus CONRADI III., adductus a GEWOLDO de *Septemvirat. VI.* ubi ita: Mortuo Henrico rege, multi principes ex toto regno congregati sunt in Moguntinenſi vrbe, ubi de electione noui regis magnus erat tractatus. In initio in magna curia collecti erant omnes, qui ibi fuerunt seculares ac spirituales principes, quorum plerique nude & simpliciter nominabant, quem optabant per alios eligi, & tamen ipsi non eligebant, quia non habebant voces suffragiorum realium. Cum igitur nominauerunt Lutherarium, dixerunt, huic promissi sumus obedire, si vos eum inthronizabitis in regnum, vestris annuentibus votis & beneplacito nulla discordia erit. Pauci enim spirituales & temporales primates examinantes personam Lutherarii & bellicosa facta & merita erga Christi seruos & vniuersam ecclesiam eum votiuę elegerunt &c. Vt vero ex his satis appareat, suo modo omnes principes electionibus imperatorum interfuisse, postea tamen pedetentim electio tota in vniuersum ad electores deuoluta est, omni deinceps *prætaxatione*, nominatione, & assensu cessante, quæ remissio nulla expressa declaratione facta legitur, sed ipsa *intermissione* & non-vju stabilita & *patientia diuturna* confirmata est.

nem concurrere olim poterant, qui ita in posterum a iure eligendi excluduntur, cum ad iura remissa haud detur regressus.

§. XIV. Modus eligendi specialis iure publico particulari determinatur, nec huc spectat, quo etiam qualitates personæ eligendæ (m) circumferibi solent.

§. XV. Sicuti vero in electione populus vel qui hunc repræsentant, libere consentiunt in delationem imperii, seque electo ex pacto submittunt; ita eodem pacto certas conditiones ei præscribere, (n) & sub illis demum ei imperium deferre possunt, ad quas seruandas iure naturæ obligatur.

§. XVI.

(m) Veluti utrum ex certa familia electio fieri debeat? qua ætate, quibus moribus & virtutibus eligendus præditus esse debeat? an extraneus admitti possit? Sane iure publico iudaico contrarium cautum legitur, quo Deus statuit, ne populus Israel aliunde sibi regem eligere possit, quam ex fratribus suis i. e. gente Hebræa Deut. I, 7. Ius publicum vniuersale nihil aliud requirit, quam ut talis eligatur, qui huic rei sufficere possit.

(n) In omni electione duo concurrunt: (1.) designatio personæ, (2.) delatio imperii personæ designatæ, & ab eo subsecuta acceptatio. Hæc delatio & acceptio nihil aliud est quam pactum, seu duorum in idem placitum consensus. Quodcumque autem pure alicui deferri, & sub conditione potest. Neque obstat, quod populus imperanti nullas leges præscribere valeat, ut superiori, ut domino; nam quando populus sub certis conditionibus alicui desert imperium, nondum imperans est, cum pari paciscitur: acceptio autem facta, & conditionibus assensu confirmatis, ex postfacto imperium

§. XVI. Circa quas *conditiones & pacta* si dubium in interpretando occurrat, interpretatio non populo, sed imperanti indulgenda videtur, saltem per indirectum. (o)

§. XVII. Vbi vero imperium non *certæ personæ*, sed *totifamiliæ* primi imperantis, collatum est, (p) morte imperantis non vacat imperium, sed *successioni* locus, adeoque populus ad libertatem non redit.

§. XVIII.

um adipiscitur, nec propter imperium acceptum nexu antea conciliato soluitur, id quod Hobbes voluisse videtur, eo quod imperans populo obligari non possit, nam id quidem *lib. I. c. 5.* fati profligatum est.

(o) Noui, grauissimas dubitandi rationes non deesse, quibus populo interpretatio concedenda videtur. Quid enim? nonne populus conditiones concepit, præscripsit, composuit? quilibet vero est verborum suorum interpretes. Imperans simpliciter in verba concepta iurare coactus est, cum alia ratione imperium suscipere haud potuerit. Sed salua res est. Populus imperanti detulit imperium summum in se: quicquid ergo non clarissimo pacto excepit, id libere imperans agere potest. In conditionibus suam peculiarem quæsiuit utilitatem, & ita si verba sint dubia & obscura, contra se interpretationem admittere & pati debet, in cuius potestate fuit, clarius loqui. Semper enim interpretatio contra eum facienda, qui clarius loqui debuisset, qualis est ille, qui peculiarem & extraordinariam quæsiuit sibi utilitatem. Hæc regula non est iuris Romani inuentum: fundata est in ipsa ratione naturali. Dum itaque in dubio contra populum interpretatio facienda, per indirectum inde euenit, vt interpretatio imperantis præuallere debeat.

(p) Successio in populi voluntate *expressa* vel *tacita* dependet

s. XVIII. Ratio succedendi iure naturali non est determinata, (q) & proinde ex vo.

lun-

det in *libera imperii delatione*, quia cum imperantem sibi constituit, designare etiam potest, vtrum tantum eius *personæ*, an *integræ familiæ* imperium deferatur? In *Theocratia iudaica* quidem ex Dei arbitrio hoc vni- ce dependebat, cum Deus iudæis ab initio quoque regem daret, & successionem demum in Dauide stabili- ret, quocirca ex populi consensu hæc successio non de- pendebat, vti in aliis rebus publicis voluntate populi constitutis. Hac ratione *electiua* imperia in successiua mutari possunt, si populus *ipso facto* contentiat in suc- cessionem, liberos imperantis sine noua electione spon- te admittat, & ita successioni locum relinquat. Quæ *iure belli* acquiruntur imperia, non ita dependent ex voluntate populi, quam quæ ab initio libera voluntate delata fuere. Vnde fit plerumque, vt victor ius suc- cessionis constituat, adornetque, & populus subactus sicuti in imperium, ita quoque in hanc conditionem i- mperandi consentire debeat.

- (q) Quæ rationes adducuntur pro successione ex iure na- turæ adornanda, magis *suasoria* sunt, quam *precepti- ua*, & plerumque tantum ostendunt, quid expediat & decorum sit in successione, non quid necessario fieri de- beat. Et hoc eo magis in successione hac, de qua quæ- ritur, admitti debet, vbi simulabilitas singularis in successore adesse debet. Vt ut itaque ex moribus gen- tium successio ad liberos deuoluatur, non tamen desunt rationes, quæ quandoque suadere possunt, vt potius fratri defuncti, quam eius filio deferatur imperium, si forsan hic infans sit, frater vero ad imperandum aptissi- mus. Hoc casu æque prægnantes & suasoriae rationes adsunt pro fratre quam filio defuncti: vtroque dubi- tandi rationes occurrunt, quæ ratione iuris adæquata vix dissolui possunt. Ergo aliunde tales quæstiones dis- cutiendæ sunt.

(r) Raro

luntate populi expressa vel præsumta (r) diiudican-
da, quatenus libera voluntate imperium fa-
milix delatum est: si bello subactus popu-
lus in imperium consentire debuit, ordo
succedendi potius ex arbitrio victoris, depen-
det. (f)

§. XIX. Et quidem quod præsumtam volun-
tatem populi attinet, credendum merito est,
illam talem in delatione imperii fuisse, vt
(I) successio futura se haberet secundum
mores

(r) Rare contingere solet, vt lege fundamentali expressa
populus in delatione imperii successionis rationem deter-
minet, ergo plerumque recurrendum ad voluntatem
præsumtam, quæ ex natura ipsius imperii delati potissi-
mum desumi debet, cum tales censeatur voluisse succes-
siones esse, qui apti ad imperium sunt. Qualem habili-
tatem enim populus in primo imperante prælegit, ta-
lem in posteris quoque respexisse videtur, quod in seqq.
specialius demonstrandum erit.

(f) Populi arbitrium vel ideo hic attendi nequit, quia vi-
ctoris est, legem victis præscribere, non a victis acci-
pere. Hæc fuit philosophia ARIOVISTI apud CÆ-
SAREM lib. I. de bello Gall. c. 36. n. 1. asserentis: *ius
esse belli, vt qui vicissent, iis, quos vicissent, quemad-
modum vellent, imperarent: idem populum R. victis non
ad alterius præscriptum, sed ad suum arbitrium imperare
consueisse. Si ipse populo R. non præscriberet, quemadmo-
dum iure suo vteretur; non oportere se a populo R. in suo
iure impediri.* Et licet vel maxime in imperio, bello
acquisito, consensus populi denicti excludi nequeat:
(quamdiu enim dissentiunt, resistuntque, hostes, non
subiti sunt) consensus tamen talis vltima necessitate ex-
tortus est, & hic ius & potestas victoris præualet.

(1) Dms

mores gentium vniuersales (t), & ita successio ad
liberos aliosque proximiores deuolueretur.

§ XX.

(t) Dum modum ordinemue succedendi populus non determinauit, nihil noui constituere, sed se accommodare voluisse videtur ad mores aliarum rerum publ. communes. Sunt homines ita comparati, vt exempla & mores aliorum facilius imitentur, quam contrarios ritus assument, maxime si aliorum exempla autoritate grauissima præfulgeant. Primis imperantibus, vtpote qui per vim sibi alios subiecerunt, hoc semper vnice curæ cordique fuit, vt imperium in sua familia stabilirent, & in perpetuum ad posteritatem suam deriuarent. Sicut enim ex ambitione & imperii cupiditate alios sibi subiecerunt, ita ex eadem ambitione, gloriæ sibi esse duxerunt, si imperium ad posteros suos deuolueretur. Certe, ait CICERO pro Archia poeta in f., characterem ambitiosorum hominum & qui gloria imperii ducuntur, depingens, si nihil animus præsentiret in posterum, & si, quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, eisdem omnes cogitationes terminaret suas: nec tantis se laboribus frangeret, neque tot curis vigiliisque angeretur, neque toties de vita ipsa dimicaret: nunc insidet quedam in optimo quoque virtus (ambitio), quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concitat, atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam. Non itaque aliud medium fuit, immortalitatem nominis & imperii sui indispisci, quam vt illud ad liberos suos deuoluerent. Crediderunt enim gentiles, vtpote qui ambitionem & gloriæ cupiditatem in virtutum classem collocarunt, idcirco nos filios filiasque concipere atque edere, vt ex prole eorum earumue diuturnitatis nobis memoriam in æuum relinquamus, vt philosophatur CALLISTRATVS in l. 220. §. 3. de V. S. Et inde factum est, vt prima imperia mox ad liberos ceterosque posteros deuoluta fue-

§. XX. Cum vero in successione agnatorum mores gentium varient, adeoque sæpissime controuersiæ inter plures ex regia familia de *successione* incidere possint, populi est, (u) hanc litem decidere, nisi alter li-

ti- fuerint, indeque gentium plerarumque communis obseruantia originem traxerit, vt in successione liberorum ante omnia habetur ratio. Hoc more communi semel introducto, nihil conuenientius est, quam vt credamus, populum in delatione imperii successiui idem voluisse obseruare, quod aliæ respublicæ, penes quas est successio, obseruare solent. Ex eadem ratione quoque reliquorum agnatorum successio adornanda, si fortan liberi desint, & quia *communis praxi gentium* proximiores, puta fratres alique imperia sibi vindicauerint, inde ad maiorem quoque hunc deferentes imperia successiua se accommodare voluisse credi debent.

(u) Paradoxa hæc sententia videtur, indeque a plerisque negatur. H V B E R V S de iure ciuit. lib. I. sect. 7. c. 7. §. 52. arbitratur, controuersiæ huius non alium esse iudicem quam ferrum. Deinceps §. seq. pergit: *Populus enim, quamdiu stirps familiæ regnatricis superest, omni iurisdictione manet exutus*; quibus verbis iudicium populi negat. Addi posset, si iudicium hoc casu populo indulgeretur, redire rem ad electionem, quæ tamen populo minime competit, quamdiu successioni adhuc locus esse potest. Enim vero ante omnia notandum, sermonem hic esse (I.) de *regno libera voluntate populi delato*, vt per successiorem in familia regnatrice iubiisteret: (II.) de casu, *vbi neuter litigantium in possessione est*, sed vterque tantum de iure contendit. Hoc casu neuter litigantium imperium exercet, sed de eo adhuc contendit; neutri actualiter populus subiectus est, sed subiectio in lite est; ergo quamdiu lis de successione superest, neuterque ad possessionem admissus a populo

Boehmeri Lus Publ. R r

tigantium iam imperium occupauerit, subditosque in verba sua iurare coegerit, quia ita ob possessionem imperii subditi ad obedientiam

pulo fuit, populus *interim* ad libertatem redit, & ita de hac lite eo facilius iudicare potest. Accedit, quod decisio huius controuersiae ex *praesumpta voluntate* populi desumenda sit, de qua nemo rectius, quam ipse populus iudicare potest. Et si populi, vel eorum, qui populum repraesentant, quales sunt *proceres* aut *status regni*, iudicium declinamus aut reiicimus, nullum superest iudicium, & ita vi armisque agendum est: quae sententia statui civili admodum inimica existit. Neque vero ita electionem sibi arrogat populus, cui renunciauit; cum non eligat, sed vnice inter litigantes ius dicat. Si electionem affectaret, posset neutri imperium adiudicare, & plane extraneum eligere, id quod fieri nequit. Neque denique obstat, quod populo nullum imperium, nulla iurisdictio competat, quamdiu ex gente regnatrice aliquis superest; nam hoc concedo in casu successione *certa & indubia*; sed si de ea non constat, si dubia sit, neuterque litigantium possideat, *ex accidente* euenit, ut populus *interim* liber, sui iuris fiat, donec certum successorem constituerit. Non adeo dissentire GROTIVS lib. II. c. 7. §. 27. in f. videtur; vt ut enim eandem negandi rationem, qua HYBERVS vtitur, alleget, statim tamen subiungit: attamen si de primaria populi voluntate quaestio incidat, non abs re erit, populum qui nunc est, quique idem cum eo, qui olim fuit, censetur, suum super eare sensum exprimere, qui sequendus erit. At vero cum semper in huiusmodi quaestionibus de primaria voluntate quaestio incidat, semper quoque voluntas populi inquirenda erit. Atque hoc eo magis dicendum, quando lege fundamentali id ipsum disertis verbis cautum est, ex quo fundamento summum tribunal Noui Castrii

entiam obligantur, nec de *iure imperantis* iudicare possunt. (x)

§. XXI. Regi autem adhuc regnanti, si post fata eius lites immineant, nullum de *successione* iudicium esse recte asserit GROTIUS, (y) nisi primus acquirens sit, qui *iure victoriæ* regnum possidet; quippe qui de futura *successione* leges posteris præscribere potest.

§. XXII.

Castri sententiam de *successione* controuersa tulit, ita- lamque Prussorum Regi *iure optima* adiudicauit. (x) Hic quoque valere debet illud: *beati possidentes*. Eo ipso, quo imperium non vacat, quo ab aliquo possidetur; subditi *per indirectum* iudicium de hac causa amittunt, cum, postquam semel voluntatem suam ei submitserint, de *iure* eius iudicare amplius nequeant. Si possessio adhuc vacua est, nemini interim subsunt, & iudicium ita formare possunt, cum adhuc quodammodo pares, saltem non *inferiores* videantur: illa occupata, inferiores sunt; iam autem *inferiorum de iure superioris* non datur iudicium.

(y) *Lib. II. c. 7. §. 27.* vbi hanc rationem addit, quod *successio imperii non sit sub iure imperii*, quippe quod se refert ad subditos eorumque actiones, post fata autem se non extendit. Sic cum HENRICVS Lusitaniæ Rex, quod spe prolis desitueretur, & lites de futura *successione* essent metuendæ, rogaretur, ut *successorem* designaret, isque Antonium fratris sui illegitimum filium nominaret, asserens eundem legitimum esse, iudicium tamen effectu caruit, cum huic non tantum Rex Hispaniæ PHILIPPVS II. contradiceret, sed ipse Henricus tandem a proposito desisteret, quod videret, iudicium hoc inane futurum esse. THUANVS *lib. LXV.*

§. XXII. Id quoque (II.) præsumitur voluisse, vt eo modo imperium in posteros deuoluatur, quo in primum, a populo electum, collatum est, (z) cum successio sit continuatio iuris ab initio delati. Et ita inde concludo, voluisse populum, vt imperium esset indiuiduum, (a) nec in plures, sed in *vnum* deuolueretur. (b)

§. XXIII.

(z) Ratio connexionis hæc est, quia voluntas præsumta ex *ipsis factis*, & *actionibus* concludi debet. Quales fuerunt actiones populi eo tempore, quo delatum est vni imperium, talis censetur quoque voluntas fuisse, vt scil. in perpetuum in successione idem obseruaretur, quod obseruauit in prima electione. Voluntatem enim non tantum verbis, sed re ipsa declarari posse, ex moralibus factis constat.

2) Cum vni delatum sit, non pluribus coniunctim, cum vni *indiuiduo nexu* commissum sit imperium, hæc voluntas præsumta inde elicitur, quod in perpetuum quoque idem in successione obseruari debeat. Est hæc voluntas præsumta *lex fundamentalis imperii*, ad quam in his controuersis recurrendum. Accedit, quod populus id omnino noluisse præsumendus sit, ex quo vires imperii debilitantur, securitas reipublicæ hostibus externis exponitur, & illi dissociantur, qui in vnum corpus civile transiere, id quod ex diuisione imperiorum necessario sequitur. Quilibet & sic etiam populus magis conseruationem suam, quam periculum interitus intendit.

(b) Quando *regnum* alicui defertur, ex vi vocis per se fluit, *vnus* esse debere imperium. In genere si vnus eligitur, *Monarchiam*, non *Dyarchiam*, prælegisse populus præsumitur, & hoc quidem eo magis, quia ex plurimum regimine, *pro indiuiso* suscepto, infinita incom-

mo.

§. XXIII. Quomodo vero is vnus, qui tantum succedit, comparatus esse debeat, rursus voluntas præsumpta populi indicabit. Hæc autem talis videtur fuisse, vt primogenitus, (c) & quidem qui sanguinem ab acquirente trahit, (d) tantum succedat.

§ XXIV.

moda oriuntur, quæ expeditionem publicorum negotiorum remorantur, ne dicam in totum impediunt. Qualem itaque formam ab initio constituit, dum vnum eligeret, talem quoque in successoribus obseruandam esse voluisse videtur.

(c) Ex ipsa delatione imperii hæctenus deductum est, quod imperium debeat esse *indiuiduum*, & ad *vnun*, non plures deuolui. Quodsi itaque imperans plures liberos relinquat, vnus tantum ex iis imperio præesse potest, non omnes. Cum autem omnes æque liberi sint primi acquirentis, itidem ex voluntate populi æstimandum, quem ex pluribus præferre vulerit. Iam vero pro *primogenito* sequentes rationes militent: (I.) quod ante omnes fratres ius succedendi ex ipso ordine natiuitatis consecutus fuerit, cum statim in ipso momento natiuitatis ipsi ius quæsitum fuerit ad successiōnem, ante quam reliqui nascerentur. (II.) Quod moribus plerarumque gentium, penes quas imperia indiuidua fuere, primogenitis hæc prærogatiua data fuerit, vt reliquos fratres in successiōne excluderent. Cum itaque populus aliam succedendi viam non elegit, ad comunem succedendi morem in *dubio* se accommodasse videtur, qui in ceteris rebus publicis obinet. Sic CYRVS in extrema oratione, quam apud XENOPHONTEM *lib. VIII. Cyropæd. p. m. 235.* ad liberos suos habuit, eundem fere in modum philosophatus est, aiens: *Complector equidem, filii, pari vtrumque vestrum benevolentia: verum & consilio providere & ducis officio fungi, quacunque in re usus & tempus postulet, eum subeo, qui*

natu maior est, & usum rerum maiorem de consentanea quadam ratione habet. Equidem ut ab hac mea vestraque patria sum institutus, natu maioribus non modo fratribus, sed ciuibus etiam, de via, sedibus, dicendi loco cedendum esse: sic & ipse, filii, ab initio vos institui, ut natu maioribus honorem deferatis, & vicissim minoribus honore praeatis. Quamobrem ita, quae a me dicuntur, accipite, ut qui tum prisca, tum moribus recepta atque etiam legibus consentanea proferam &c. Hoc intuitu quoque primogenitura apud HERODOTVM lib. VII. pr. vocatur aetatis priuilegium, ius gentium & vniuersorum hominum. Similiter ad hoc aetatis priuilegium prouocat Perseus apud LIVIUM lib. XL. c. 9. aiens: regnare utique vis: huic spei tuae obstat aetas mea, obstat gentium ius, obstat vetustus Macedoniae mos. Sic etiam IUSTINVS lib. XVI. de Ptolomaeo Aegypti Rege ait, quod contra ius gentium minimo natu ex filiis ante infirmitatem, ex qua mortuus est, regnum tradiderit. (II)

Cum omnes fratres sint aequales, & tamen aliqua praerogatiua inter eos obseruanda sit in successione, non potest alia, quam quae a natura ipsa seu ordine nascendi petitur, locum habere. Cum itaque in primogenito ius succedendi ita radicatum sit, statim apparet, etiam huius posteros ex iure, patri in successione quaesito, praefereandos esse primogeniti fratribus, vtut senioribus, cum eadem praerogatiua, quam ordo nascendi patri dedit, ad eius liberos quoque deuolui debeat.

(d) Haec videtur populi intentio fuisse, qui familiae *primi acquirantis* ius imperandi detulit, extraneosque ita admittere noluit. Ex quo concludo, imperanti, liberis destituto, integrum haud esse, regno dare successorem extraneum per *adoptionem*, quia, cum non possit imperium alienare, nec etiam permissum erit, per *adoptionem* imperium in alium deuoluere, cum ita imperium in effectu & per *indirectum* alienaretur. Non desunt quidem exempla adoptionum huiusmodi, ex quibus tamen ad ius ipsum nullum argumentum duci potest.

• ALBA Pisonem adoptauit, sed quo iure? videamus.

Ait

Ait ipse GALBA, olim successione obtinuisse, iam, pergit, loco libertatis erit, quod eligi cepimus. Si ergo eligendus erat imperator a populo, adoptio eo minus valere poterat. Et tamen ait: *Finita Iuliorum Claudiorumque domo optimum quemque adoptio inueniet. Nam generari & nasci, a principibus, fortuitum, nec ultra aestimatur: adoptandi iudicium integrum; & si velis eligere, consensu monstratur.* Ast ipsemet GALBA iudicauit, consensu populi adoptionem munendam esse, quia penes milites in constituendis imperatoribus magna auctoritas erat, placuit: *iri in castra, honorificum id militibus fore, quorum fauorem vt largitione & ambitu male acquiri, ita per bonas artes non spernendum.* Interim GALBAE conatus effectum caruit, TACIT. lib. I. *Histor.* Sed praeterea noua conclusio inde oritur. Quaeritur scilicet, an primi acquirentis descendentes tantum succedant, an vero praeterea etiam eius collaterales? Equidem facilis est decisio, si constat, qua ratione primitus delatum fuerit imperium. Si enim primo acquirentis & liberis seu posteris eius delatum sit, hi tantum succedunt, non primi acquirentis collaterales: sed si electo, eiusque genti vel familiae delatum sit, maior ratio dubitandi oritur: an etiam collaterales primi acquirentis hac appellatione vocati fuerint? quemadmodum eadem ratio dubitandi occurrit, si, quod plerumque fit, non satis distincte constat, *utrum electi posteris, an genti imperium delatum sit?* Recte notat HUBERVS de iure ciuitatis lib. I. sect. VII. c. 7. §. 19. *hereditatem regni a priuata hereditate diuersum quid esse: hinc sedulo cauendum, ne a successione priuata argumenta ducamus. Gentis quidem & familiae, sicuti heredum appellatio est latissima, sed pro substrata materia merito restringenda, cum constet, quod imperia non ita libere successioni subsint, vt patrimonialia priuatorum. Accedit, quod familiae significatus non semper collaterales comprehendat, sed magis patrem cum liberis, cum inter hos stricte loquendo familia sit, quae per nuptias constituta & per liberos propagata est. Cum itaque successio ex iure naturae*

§. XXIV. Præterea vt, exclusa femina,
masculus, (e) aliasque ad imperium habilis
 (f) succe-

non determinetur, sed vnice ex voluntate populi dependeat, credendum merito est, populum vnice ad descendentes ex primo electo respexisse, non eius cognatos.

(e) Pro *masculis* hæ rationes militant (1.) quod *feminae* non æque ad imperium aptæ sint, ac quidem *masculi*, nam plerumque indigent alieno auxilio & directione, quemadmodum multis legibus ex hac ratione cautum & constitutum fuit, vt sine curatoribus nihil agere possint, ne ob imbecillitatem sexus decipiantur. Non conuenit, vt illæ imperent, quæ alterius auxilio indigent, quo sensu forsitan ARISTOT. I. Polit. VIII. ait: *mas ad imperandum, femina ad parendum nata est.* Adfunt exempla heroicarum feminarum, sed rariora, a quibus regulæ non struuntur. (2.) Facile ita imperium in extraneos deuolui posset, cum per matrimonium in aliam transeant familiam, id quod contra intentionem populi fuisse videtur. (3.) Accedit rursus gentium consensus & praxis plerarumque rerum publicarum. Et in priuatis causis feminas nequidem ad aliquod imperium admittimus, multo minus ad imperium ciuile, quod grauius est, quod maiori iudicio, & sollicitudine administrandum est. Hinc TACITVS de morib. Germ. in f. morem Sironum refert, & vno a reliquis differre ait, quod *femina dominetur: in tantum*, addit, *non modo a libertate, sed etiam a seruitute degenerant.* Saltem ex his rationibus fluit, præsumtam intentionem populi in dubio fuisse, ne femina regimini admoueretur. Hunc in finem *masculum* elegit, non *feminam*. Dico in dubio; Si enim satis constat, quod feminas a successione excludere noluerit, omnino admitti debent, quemadmodum in Anglia sibi receptum est. Non enim absolute inhabiles sunt, sed tantum non æque idoneæ,

(f) succedat. Tales enim qualitates populus in primo electo potissimum desiderat, & consequenter easdem in quolibet successore requirere voluisse videtur.

s. XXV. Interim *impuberes*, licet ob defectum ætatis ad tempus gubernacula reipublicæ suscipere non possint, a successione excludendi non sunt, nec id ipsum ex voluntate præsumta populi colligi potest, postquam semel in successione consensit, (g) & a furioso & mente capto adhuc distingu

vi quidem masculi, & comparative loquendo masculi sunt aptiores quam feminae. Ergo ex voluntate populi admitti possunt.

(f) Alia est ratio *imperatorum*; alia *patrimonii privati*. In hoc succedere possunt mente capti, furiosi, alique inhabiles, qui ad quævis negotia peragenda idonei sunt. Regna & imperia de sui natura eiusmodi præsidem & successorem requirunt, qui rempubl. administrare, regimen obire, & subditorum actiones dirigere possit, qualem successorem etiam populus tantum admittere voluisse videtur. Unde necessario excluduntur, qui usu rationis destituti sunt. Defectus corporis hanc inhabilitatem non operatur, cum nihilominus sana mente & prudentia regendi rempubl. instructus esse possit. Exemplis variis id declarat PETRVS GREGORIUS de republ. lib. VII. c. 6.

(g) Si in genere alicuius familiæ ius succedendi in regnum datum est, impuberes quoque ex voluntate populi comprehenduntur, quia hi quoque de illa familia sunt, & defectus ætatis tantum temporarius est. Et hoc eo magis dicendum est, cum non desint exempla, etiam infantem voluntate populi electos esse ad imperium. s. I. GEBERTVS Gemblacensis ad annum 983. de Ortonis

qui debeant. Nam hos quidem exclusisse Probabile est, non illos, vtpote qui ad breue tempus tantum inhabiles sunt.

§. XXVI. Hoc posito, necesse quoque est, vt, impubertate durante, seu quamdiu gubernacula suscipere nequeunt, sint in tutela, (h) aliorum, qui interim curam reipubl. suscipiant.

§. XXVII.

III, adhuc pueri electione hæc habet: *Principes puerum de manu Henrici extorquentes in regno sublimant. Similiter WIPPO in vita Conradi Salici ad annum 1026. de electione HENRICI III. refert: Anno incarnationis Christi 1026. Chunradus Rex, consilio & petitione principum Regni, filium suum, Henricum puerum, regem post se designauit, illum, iue Brunoni, Augustensis ecclesie episcopo, in tutelam commendauit. De HENRICO IV. testatur SIGBERTVS Gemblacensis ad annum 1054. quod puer quinquennis electus fuerit. GODOFREDVS Colonienfis ab anno 1126. de electione FRIDERICI II. hæc refert: Imperator ab omnibus imperii principibus, summa precum instantia, obtinet, vt filium suum, Fridericum nomine, vix triennem in regem eligant. Sic etiam praxis gentium vniformis fere demonstrat, filios impuberes in successiuis imperiis admissos fuisse.*

(h) Qui negant, tutelas esse iuris naturæ, illasque mere iuris ciuilibus esse asserunt, tutelas regias impuberum negant, nisi legibus fundamentalibus de his cautum sit. Imperator interim ad ius naturæ prouocat asserens: *Impuberes in tutela esse, naturali iuri conueniens est, vt is, qui perfecta ætatis non est, alterius tutela regatur. Quicquid sit, sicuti successio impuberis ex præsumpta populi voluntate deduci potest, vti ad §. antec. dictum; ita ex eadem præsumptione tutelæ quoque inferri possunt, qui antecedens voluit, necesse est, vt etiam consequens velit.*

§. XXVII. Hæc tutela debetur iis, quibus voluntas populi, in lege fundamentali expressa, eam detulit. Cum enim successionem definire possit, potest quoque determinare, quis impuberi successori tutor esse debeat. Si de voluntate populi non constat, (i) locum habebit, quod bonum æquumque est, h. e. vt primario patris defuncti voluntas

velit. Cum enim impuberes defectum ætatis patiantur, ob quem summam potestatem exercere non possunt, necesse est, vt, dum populus eum ad successionem admittit, interim quoque in tutelam eius consentiat. Ceterum quamdiu durare debeat tutela, vel certa lege fundamentali determinandum, vel, hac cessante, ex maturitate ingenii colligendum; neque enim ius naturæ certum tempus definiuit.

(i) Valde titubant circa hanc materiam, cui tutela defendenda? Si voluntas expressa adsit, res conclamata est. Ast hic plerumque iterum ad coniecturas recurrendum. Illud interim voluisse videtur populus, quod pupillo vtilius, reipublicæ conducibilius, in se vero æquum bonumque est. Hoc intuitu in patris iudicio & electione acquiescisse videtur, vtpote qui optimum consilium pro educatione pupilli & salute reipubl. suscepisse præsumitur. Vt itaque testamenta de ipsò regno non valeant, eatenus tamen valebunt, vt de iudicio patris circa tutelam inde constet: nam etiam citra testamentum suam voluntatem declarare potest. Accedit, quod patri educatio pupilli principaliter incumbat, ergo æquum est, vt eius electioni stetur, cui illam commiserit. Et licet hæc tutela non sola absoluat pupilli educationem, sed præterea gubernationem reipublicæ annexam habeat, de qua non æque post mortem disponere potest, præsumitur tamen populus, dum de tutela nihil determinavit,

luntas obseruetur, hac cessante, tutela ex voluntate populi dependeat. (k)

§. XXVIII. Haecenus de primo modo, quo vacat imperium. Vacat (II.) per *abdicationem* seu spontaneam (l) *renunciationem* imperantis, quæ etiam *inuitis subditis* (m) fieri

nit, & tamen impuberes a successione non excludit, totam rem in arbitrium patris, utpote de salute filii sui valde solliciti, contulisse, cui iudicio tam diu standum, donec contrarium euidenter appareat, quod illustrat Dn. HERTIVS *diff. de tutela regia sect. 1. §. 13* Sic ubi Conradus impetrauit, ut filius suus impubes Henricus III. eligeretur, statim eum Brunoni in tutelam commendauit, ut dictum *ad §. 25.*

(k) Non defunt, qui illis, quibus aliquando successio debeat, tutelam deserunt, quæ sententia tamen & pupillo & reipublicæ periculosa videtur, cum a proximo successore pericula varia imminere soleant, nec argumentum a tutelis priuatorum hic applicari queat, quæ lege mere ciuili proximioribus deferuntur, tanquam *onus. §. vn. l. de legit. patron. tut.* In tam periculosam autem tutelam nunquam consensisse videtur populus. Cum ergo ab initio nihil de tutela statuit, integrum sibi iudicium referuauit, & regimen interim, quibus visum est, committere potest. Nec inde præiudicatur proximis agnatis, utpote qui nondum ius succedendi habent.

(l) Quæ per metum extorta est vel a populo vel ab hoste, proprie non est renunciatio, sed *depositio* vel *dethronisatio* quod exemplo ALPHONSI Regis Portugalliaæ declarat D. PALTENIVS *diff. de dethronif. §. 4.*

(m) Equidem dubitari poterat, an in imperiis libera voluntate populi delatis id admittendum sit; cum enim electione vel consensu populi ad imperium euectus, & ita cum populo, vel proceribus, populum representan-

tan-

ri potest, siue regnum libera voluntate delatum, siue bello acquisitum sit.

§. XXIX.

tantibus, pactus est, merito quoque consensu populi illud deponendum esse videtur, cuius interest, imperium non temere deponi. Verum vti supra adstruxerim, imperantem populo obligari, non tamen vterius obligatur, quam quatenus promissit: in ceteris pro libertate sua, qua pollet, agit. Non autem promissit populo, se imperium deponere nolle, nec in perpetuum se ad imperandum adstrinxit. Non est minister populi, vtpote cui alias negatum est, deponere imperium commissum, sed supremam potestatem in populum habet, virtute cuius etiam eidem renunciat. Sic CASIMIRVS Rex Poloniae anno 1667. imperio libere renunciavit, quod etiam de CAROLO V. constat, vti fatetur FERDINANDVS I. in *R. I. de anno 1559. verbis proemialibus: Als weyland mitler und hochlöbl. Gedächtnis Kayser Carl der fünffte unser negster Vorfahr, Bruder und Herr, aus merkl. grossen, dapfferen und treffl. Ursachen, sonderl. aber, von wegen ihrer Liebden und Kayserl. Mai. obliegenden Alters und immerwehrender Schwachheit &c. mit Vorwissen itzgedachter des Heil. Reichs Churfürsten (die Administration und Verwaltung des Römischen Reichs) verlassen, resigniret und vbergeben, vbi quidem dicitur, quod electorum praesentibus hoc factum sit, sed non consensu specifico & praerequisito. Quodli tamen in capitulatione electus promississet, quod nunquam abdicare vellet, aliud dicendum: quale exemplum prelaudatus PALPHENIVS cit. l. adducit de Michaelē Wiznowizio, qui in pactis conuentis diferte promittere debuit: *Regno Poloniae nunquam abdicabimus.* Quod pactum pro inani haud iudicandum: Vt enim haud consultum sit, inuito imperium obrudere; non tamen quaestio iam est de regulis prudentiae, sed iuris. Eodem modo Pontifex libere resignare potest,*

§. XXIX. Vacante hoc modo imperio, populi ius variat, prout imperium vel *electivum* vel *successivum* fuit. In illo populus fit *sui iuris*, nec resignatione imperium in alterum transferre potest, nisi ex consensu populi. (n) In hoc vero statim successioni locus est, in cuius præiudicium nihil renunciare potest, (o) adeoque populus non fit liber.

§. XXX. Abdicatione facta imperans in sortem priuatorum incidit, & ceterorum sub-

vti exemplo COELESTINI constat, quam facultatem successor eius BONIFACIUS VIII. in c. 1. de renunc. in c. confirmavit. Cum vero Pontificii vrgent, a Pontifice regna & imperia dependere, hinc mirum non est, quod etiam prætendant, resignationem imperiorum fieri debere in manus Pontificis. Ast cum prius factum, factum quoque esse debet posterius.

(n) Aliud est *abdicare & resignare*; aliud *cedere*. Per *resignationem* resignans nude ius suum amittit, per *cessionem* ius suum in alterum transfert. Ast vero alienationem imperiorum valide fieri non posse, sæpe dictum est. Valebit tamen cessio imperii ex *voluntate populi*, qui consentiendo in cessionem elegerit de nouo videtur. Hac cessante cessio irrita est, ceu apparet exemplo IOCASIMIRI Regis Poloniæ apud PVFENDORFIVM *rer. Brandenb. lib. IX. seq.*

(o) Inde *renunciatio* patris filio non præiudicat, quo minus post patrem succedere possit. Quodsi post abdicationem demum natus esset, imperio iam ad alium deuoluto nulla superesset ratio succedendi, cum ex eo natus sit, qui tempore natiuitatis nullum ius amplius habebat.

(p) Eo

subditorum sorte fruitur, (p) nisi aliter pacto in abdicatione prouisum fuerit. (q)

§ XXXI. Vacat porro (III.) imperium per *derelictionem*, quæ est tacita quædam resignatio, modo de animo (r) satis constet.

§. XXXII. Tandem (IV.) vacare quoque imperium, & populum sui iuris fieri volunt per *depositionem* seu *dethronisationem*, quam iuri

(p) Eo ipso, quo imperium imperans deponit, simul statui *libertatis* renunciat, ceterisque, quibus antea imperauerat, æqualis fit, & consequenter nouo imperanti subicitur. Perpetuus ille dictator SYLLA, imperio suo latis tremendus, postquam imperium deposuit, *privatorum* sorte facile contentus fuit, vti plenius refert APPIANVS.

(q) Sic notum est *pañum independentiæ*, quam Regina CHRISTINA sibi in abdicatione referuauit, de qua vid. Ill. Dn. THOMAS. *ad Huberum de iure ciuit. lib. 1. sect. 9. c. 6. n. 19. lit. p.*

(r) Non facile præsumitur animus derelinquendi, maxime intuitu earum rerum, quæ summa contentione ab hominibus appetuntur, & tot bellis acquiri solent. *Sola desertio*, quam necessitas exprimit, pro derelictione haberi nequit ob cessantem animum derelinquendi, quale exemplum fuit in IACOBO II. rege Angliæ. Est autem derelictio duplex, *expressa* & *tacita*. Hæc colligitur ex *negligentia* & *intermissione exercitii eius iuris*, quod qui poterat exercere, vel vindicare, quo intuitu *prescriptionem* inter gentes fundari in *presumpta derelictione*, ait GROTIUS, & eruditissime contra Gallos, speciatim vero contra PETRUM PVTEANVM, defendit Dn WERLHOFF *disp. de prescript. inter gentes liberis*. Hinc non dubitandum, quin populus hoc modo per *tacitam derelictionem* seu *prescriptionem* liber

iuri publico vniuersali non aduersari aiunt, (f) si imperans Tyrannus, hostis publicus, aut pactorum publicorum, legumque fundamentalium transgressor reperiat.

§. XXXIII.

ab imperio alterius fieri possit. Vtut enim alias derelictio non præsumatur, hæc præsumtio tamen est generalis, & ex specialibus circumstantiis eliditur. Quot modis autem talis *derelictio præsumta* contingere possit, explicat CONRING. *de finibus imper. lib. II. c. 19. §. 13.* Equidem obici possit, quod inter gentes liberas quidem præscriptioni locus sit, sed non inter *subditos & imperantem*, seu quod subditi libertatem contra imperantem præscribere non possint propter *vinculum subiectionis*. Ast cogitandum est, in omni derelictione a parte imperantis adesse *remissionem tacitam vinculi subiectionis*, adeoque non tam populus iugum imperii excutit, quam potius imperans populum manumittit, rempublicam derelinquendo.

(f) De hac materia plenius egit Dn. PALTHENIVS *disseruit. de dethronisat. vbi §. II.* distinguit inter regnum *arbitrarium & legitimum seu limitatum*, & porro concludit, ibi quidem populum absolute ad patientiam obligari, & imperantes deponere non posse, verum in regnis limitatis imperantem a populo postulare non posse, vt pactis stet, si ipse imperans excedat limites sibi præscriptos, & monitis, consiliis precibusque subditorum corrigi nequeat, inesse omni pacto duplex promissum, & reciprocam obligationem, ergo vno pacto non seruante, ab altero idem tuto negligi, iam autem constare, quod omne imperium per pactum constituitur, adeoque pacto ita dissoluto, imperium exspirare, populum fieri liberum, imperantem in sortem subditorum conici. Neque vero requiri iudicium superioris, an pactum sit violatum, agi hic de renunciatione pacti, ad quam nulla requiratur superioritas; non requiri iudicium

§. XXXIII. Ast quis de eo iudicabit, an talis sit, qui deponi possit? (t) Ne dicam, vinculum subiectionis omnem ad resistendum

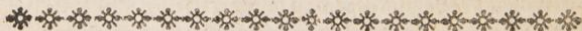
um populi, id quod nec legitimum esse potest, sufficere publicam per iustas querelas accusationem, sufficere illam, quæ in ipsis rerum monumentis latet, facti aut agnitionem aut probationem, &c. AVTOR *tr. du Gouvernement civil. cap. vlt.* adhuc liberalior est, quippe qui partes populi utique sequitur. Non tantum enim ex hoc capite, h. e. *violatione pactorum*, sed multis aliis causis deponi principem posse asserit, quæ tales sunt, ut ubique plebem ad rebellionem irritare, populoque ius dare possint, iugum excutiendi. Denique BARCLAIUS *contra monarcham lib. III. c. 16.* exautorationem tunc demum admittit, *si id committat, propter quod ipso iure rex esse desinat*, id quod duobus casibus contingere possit (1) *si regnum disperdat* More Neronis & Caligulæ, & omnem regnandi curam & animum abiciat; (2) *si rex in alicuius clientelam se conferat, ac regnum, quod liberum a maioribus & populo traditum accepit, alienæ ditioni mancipet.* Alii aliter.

(t) Fateatur ipse Dn. PALTHENIVS, quod populus de eo iudicare & cognoscere non possit, an Tyrannus? an violator pactorum imperans dicendus sit? vid. §. 14. d. *diff. lit. a.* Ergo nunquam in *hypothesi* constabit, an hic vel ille pro tali iudicandus sit. Plures aiunt, imperantem esse Tyrannum, plures negant, nec hic maiora sufficiunt, ubi non per modum *decisionis*, sed in *tumultu* proceditur. Nunquam desunt rationes, quibus excusari facta regum possunt, & consequenter nunquam *notorie*, id quod supponunt, constare potest de Tyrannide, de *violatione pactorum* &c. Nec releuat, quod de *publicis querelis*, de *publica accusatione* adfertur: sæpe nullum fundamentum habent, sæpius vnus factus

dum copiam subditis subtrahere , (u) vt adeoque *ius deponendi* imperantes vel tantum fingatur , vel in effectu ita comparatum sit , vt exerceri non possit.

existere possunt. Si querelæ principem reum faciunt , quis rex erit innocens ?

(u) De eo iam actum in c. 3 lib. III. simulque hinc inde dictum , quod ius subditorum aduersus imperantem *imperfectum* sit , h. e. destitutum *efficacia cogendi* imperantem , id quod ex *conditione subditorum* fuit. Omnis depositio fit per *coactionem* , ergo necessario subditi conditionem pristinam deponere , & ad statum primæuum redire debent. Id ipsum autem non aliter fieri potest , quam si imperans *hostilitatem publicam* erga vniuersam remp. exercent , sic enim vt hostis publicus repelli potest. Neque enim ita amplius *imperans* , sed *hostis reipubl.* dicendus est , nec subditi deponunt imperantem , sed ipse subditos dimittit , & ipso facto vinculum illorum relaxat : hoc facto , illi vt *hosti* resistunt. Ast iterum *in hypothesi* difficulter iudicabitur , an imperans *hostis reip.* factus sit , id quod ab homine sanæ mentis concipi nequit , sed demum a tali , qui *insania & dementia* laborat. Ergo quocunque te vertas , omnia , quæ vulgo de *depositione* disputantur , applicari tuto nequeunt.

INDEX PRIOR CAPITVM. PARS GENERALIS.

- Cap. I. De Iure naturæ in genere.
 Cap. II. De Diuisione iuris vniuersalis in priuatum & publicum.
 Cap. III. De Differentia iuris publici vniuersalis a iure gentium , politica , notitia
 fin-